

Economisch - Statistische Berichten

45e JAARGANG - 6 APRIL 1960 - No. 2229

Executele
en
bewindvoering

R. MEES & ZONEN

Rotterdam

BANKIERS EN ASSURANTIE - MAKELAARS

Beheer en administratie van vermogens

BAKSTEEN

Juwelier

HORLOGES

SIERADEN

TAFELZILVER

Sinds 1837 in het hart van Rotterdam

WESTEWAGENSTRAAT 70 — TELEFOON 110583

H. BRONS Jr

MAKELAAR IN ASSURANTIËN

TELEFOON 11 19 80 *

MAURITSWEG 23
ROTTERDAM

„INFLATIE EN DE ROEP NAAR WAARDEVASTHEID“

Werkgevers en Pensioenfondsen, die zich voor dit onderwerp interesseren, kunnen een overdruk van dit artikel uit „Elseviers Weekblad“ d.d. 6 febr. 1960 van de hand van Lod. S. Beuth, Economisch Pensioen-adviseur bestellen door storting van f. 0,50 op postgiro 385461 Amsterdam met uitsluitend vermelding: overdruk G 7

Fa. A. O. BEUTH VAN WICKEVOORT CROMMELIN
Rubensstraat 89, Amsterdam Z. Tel. (020) 725410
ECONOMISCHE PENSIOEN-ADVISEURS

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van de
Stichting Het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.
Telefoon redactie: (010 of 01800) 5 29 39. Administratie:
(010 of 01800) 3 80 40. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam. Banque de Commerce, Koninklijk Plein 6, Brussel, postcheque-rekening 260.34.

Redactie-adres voor België: Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steenweg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.

Abonnementsprijs: franco per post, voor Nederland en de Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen f. 31,— per jaar (België en Luxemburg B.fr. 400).
Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van een kalenderjaar.

Losse exemplaren van dit nummer 75 ct.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam-6.

Advertenties. Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de N.V. Koninklijke Nederl. Boekdrukkerij H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 6 93 00, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f. 0,30 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures“ en „Beschikbare krachten“ f. 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.

FLATS, VRIJE HUIZEN, WINKELS BEDRIJFSRUIMTEN

Rotterdam en omgeving

FLATS, vanaf f. 15.000.-
VRIJE HUIZEN, vanaf .. f. 21.500.-

GRATIS op aanvraag beschikbaar:
M.A.B. n.v.-NIEUWS

Ons maandblad, waarin regelmatig aantrekkelijke aanbiedingen volledig omschreven worden opgenomen.

M A B n.v.

Makelaars in onroerende goederen

K.C. SLIK Schiedamsevest 44d, Rotterdam-1
Tel. K. 1800-11.91.11 (2 lijnen)
Spreekuren: Dinsdags en Donderdags 10-16 uur.

Industriële mankracht

Vele ondernemers maken zich de laatste tijd zorgen over de groei van het aantal niet direct bij de produktie betrokken werknemers en met name over de groei van het administratieve apparaat. Sommige menen daarin een gevolg te zien van de wet van Parkinson of, erger nog, een gevolg van een bewuste „empire building”. Deze ontwikkeling zou de toeneming van de produktiviteit in de weg staan. Het is de verdienste van twee Amerikaanse deskundigen geweest, dit verschijnsel grondig te hebben onderzocht. Zij zijn daarbij tot de conclusie gekomen dat genoemde vrees ongegrond is ¹⁾.

In de Amerikaanse industrie is gedurende de periode 1910-1957 het aantal produktie-arbeiders gedaald van 90 tot 70 pCt. van de totale personeelsbezetting; het aantal zgn. indirecte werkmensen nam dus toe van 10 tot 30 pCt. Hill en Harbison hebben laatstgenoemde groep in zes categorieën verdeeld, t.w. 1. de managers en de chefs; 2. het stafpersoneel, toegevoegd aan de eerste categorie; 3. de specialisten, waaronder academici; 4. het personeel toegevoegd aan de specialisten; 5. het verkoop-personeel en 6. het administratief personeel. Deze categorieën, waarvan de laatste de omvangrijkste is, vertoonden alle in het genoemde tijdvak relatief een sterke groei. Er heeft dus kennelijk een verschuiving plaats gevonden van hand- naar hoofdarbeiders.

Door de onderzoekers is nagegaan, waardoor deze verschuiving kan zijn veroorzaakt. Twee groepen van oorzaken werden gevonden: a) het op de markt brengen van nieuwe produkten en de daarmee samenhangende nieuwe produktieprocessen en distributiemethoden; b) veranderingen in de organisatie van de onderneming, waardoor bepaalde beheersafdelingen werden uitgebreid dan wel in het leven geroepen. Een factor die de beide onderzoekers nauwelijks aanroeren, is de groei van de ondernemingen. Deze groei schept de mogelijkheid van het creëren van staforganen, die de kleine onderneming zich niet kan veroorloven.

Wat nu het eerste punt betreft wordt gewezen op een grotere variëteit van het produktieprogramma, op het

ontwikkelen van nieuwe produkten en op de daardoor noodzakelijke veranderingen en verbeteringen van het produktieproces. Voortschrijdende automatisering bijv. leidt tot een aantal nieuwe beheers- en controlefuncties, ten koste van hen die vroeger de machines bedienden.

Het tweede punt omvat veranderingen in het beheer. Zo zal de decentralisatie van het beheer van een grote onderneming tot een sterke groei van het aantal der niet direct bij de produktie betrokkenen leiden. Een andere belangrijke factor is de toenemende behoefte aan onderzoek en ontwikkeling. Hetzelfde geldt voor de financiële en administratieve functie; in dynamische ondernemingen worden aan deze functies veel hogere eisen gesteld dan vroeger. Voorts eist het verkoopapparaat in verband met de aldoor toenemende afstand tussen producent en consument een sterkere personeelsbezetting.

De slotsom van de beide auteurs is, dat de toeneming van het aantal hoog gekwalificeerde, niet direct bij de produktie betrokken, employés een gevolg is van de vernieuwing die elke onderneming moet ondergaan op straffe van verval en ondergang. Het zijn juist de ondernemingen, die in dit vernieuwingsproces vooraanstaan en die vaak ook de beste resultaten afwerpen, die de grootste groei in de sector der niet direct bij de produktie betrokken employés te zien geven. Hierdoor wordt de schijnbare paradox, dat minder directe arbeid tot een hogere produktiviteit leidt, verklaard.

Dit alles houdt ook voor Nederland een lering in, zeker voor hen die het oog op de toekomst gericht houden. De ontwikkeling is van belang voor de personeelsplanning van elk bedrijf. Wellicht is zij nog van groter belang voor het onderwijs. Wij leven niet meer in een tijd, waarin de pure handenarbeid overweegt. Het Amerikaanse Ministerie van Arbeid, dat de boven geschetste ontwikkeling nauwkeurig volgt, heeft zelfs voorspeld dat in 1975 het aantal indirecte werkers het aantal directe werkers zal overtreffen. De toekomst van ons bedrijfsleven vereist hoog gekwalificeerde arbeid. Ons onderwijs zal door tijdige vernieuwing en uitbreiding kunnen voorkomen dat het een blok aan het been van de zich vernieuwende industrie vormt.

's-Gravenhage.

P. VAN ZUUREN.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Industriële mankracht, door Drs. P. van Zuuren...	387	De Nederlandse uitvoer en de E.V.A., door Drs. J. Knoester	398
Het keerpunt in onze betalingsbalans, door F. J. Clavaux	388	Statistische Dag 1960; Orde en Wanorde in de Statistiek, door Drs. E. Kaptein	400
Strijd in België om het gewaarborgd weekloon, door Dr. M. Neiryck	390	Geld- en kapitaalmarkt, door Dr. C. D. Jongman	402
De achtergrond van de stakingsgolf in de Verenigde Staten, door Drs. M. van Amelsvoort....	394		

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers; J. Tinbergen; J. R. Zuidema.
Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Adjunct Redacteur-Secretaris: J. J. Hartemink.
COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars;
J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. J. Vlerick.

Aangenomen mag worden dat omstreeks de jaarwisseling een eind is gekomen aan de vrijwel ononderbroken stijging van de trend in de betalingsbalans. Deze opwaartse ontwikkeling dateert van begin 1957 en heeft dus bijna drie jaar geduurd. De daaraan voorafgegangene algemene verslechtering van de betalingsbalans heeft ruim vier jaar geduurd, nl. van eind 1952 tot begin 1957. De lopende rekening zal eind 1960 vermoedelijk nog steeds een, zij het bescheiden, surplus vertonen en wel in een orde van grootte, die in het Centraal Economisch Plan 1960 gemiddeld voor het jaar 1961 wordt voorzien. In dit plan wordt nl. gesteld, dat het veelal genoemde streefcijfer van f. 500 mln. ternauwernood zal worden bereikt en dat het eerder in de lijn der verwachtingen ligt, dat het overschot zelfs iets beneden genoemd bedrag zal blijven. Blijkbaar kan men dus rekening houden met een geleidelijk in omvang afnemende daling van het betalingsbalanssurplus tot een niveau dat in de buurt zal komen van het evenwichtspunt.

Het keerpunt in onze betalingsbalans

Nadat in 1958 een bijzonder sterke verbetering in onze betalingsbalans¹⁾ was ingetreden, waardoor het tekort uit 1957 ad ca. f. 500 mln. was omgeslagen in een overschot van ca. f. 1.600 mln., werd in het afgelopen jaar allereerste enige reactie hierop verwacht. In het Centraal Economisch Plan 1959 werd bijv. rekening gehouden met een achteruitgang tot f. 1.250 mln.. Zoals uit de voorlopige cijfers over het afgelopen jaar — gepubliceerd in het onlangs verschenen Centraal Economisch Plan 1960 — volgt, is echter nog enige verdere verbetering van het saldo op lopende rekening opgetreden en wel tot ca. f. 1.800 mln. Hierdoor zou tevens het recordcijfer uit 1952 ad f. 1.760 mln. zijn overtroffen, zij het dat laatstgenoemd surplus bereikt werd bij een veel kleinere omvang van het totale handelsverkeer, zodat het verhoudingsgewijs nog belangrijk groter was.

De verklaring voor het verschil van f. 550 mln. tussen de raming en de realisatie van het betalingsbalanssaldo in 1959 ligt vnl. in het feit, dat aangenomen was, dat het conjunctureel herstel in Nederland ongeveer even groot zou zijn als in onze afzetlanden. In feite heeft zich in deze landen een veel krachtiger opwaartse conjunctuurbeweging voorgedaan, die o.a. valt toe te schrijven aan de bijzonder spectaculaire ontwikkeling van de Franse economie onder het bewind De Gaulle en de sterk gestegen vraag naar Westeuropese producten (vooral walsproducten en auto's) in de Verenigde Staten, als gevolg van de staalstaking en de verbeterde concurrentiepositie van de Westeuropese landen op de Amerikaanse markt. Factoren die uiteraard moeilijk te voorzien waren. Het zal duidelijk zijn, dat hierdoor vooral de export hoger is uitgekomen dan aanvankelijk werd verwacht, nl. + 12 pCt. tegenover + 6 pCt. Ter vergelijking diene, dat de Westeuropese handel met ca. 10 pCt. is toegenomen, terwijl slechts een toeneming met 4 pCt. was voorzien.

¹⁾ Met betalingsbalans wordt in dit artikel bedoeld de betalingsbalans op transactiebasis (lopende posten); ter onderscheiding van de betalingsbalans op kasbasis (vgl. gegevens van De Nederlandsche Bank) wellicht scherper te definiëren als nationaal inkomensoverschot of nationaal besparingsoverschot.

Voor 1960 wordt zoals bekend een vrij belangrijke daling van het surplus op lopende rekening verwacht, nl. van f. 1.800 mln. tot f. 700 mln. Deze verwachting is enerzijds gebaseerd op een snellere stijging van de binnenlandse bestedingen als gevolg van de loonsverhogingen in het kader van de vrijere loonvorming en een krachtig aantrekken van de investeringen, anderzijds op het naderen van de capaciteitsgrens. Door de hoge marginale invoerquote van de meeste bestedingscategorieën stijgt de invoer nl. in verhouding sterker dan de bestedingen, terwijl de afnemende capaciteitsreserve ertoe leidt, dat niet meer volledig aan de buitenlandse vraag kan worden voldaan.

Het lijkt nu interessant om te trachten vast te stellen, of en zo ja wanneer het keerpunt in de betalingsbalansontwikkeling is ingetreden. Zoals eerder²⁾ door mij is uiteengezet is het verkrijgen van een inzicht in het verloop van de betalingsbalans op korte termijn mogelijk door uit te gaan van kwartaalcijfers van de handelsbalans; na deze gecorrigeerd te hebben voor de invloed van het seizoen en eventuele incidentele factoren en vervolgens voor het dienstensaldo een extrapolatie toe te passen op de vrij rustige trend, die dit saldo pleegt te vertonen. Men krijgt dan een beeld van de trendmatige ontwikkeling van het saldo op de betalingsbalans. Voor de jaren 1957 t/m 1959 ziet dit er als volgt uit (de grafiek geeft hetzelfde voor het tijdvak 1954 t/m 1960).

TABEL 1. *Betalingsbalans op transactiebasis*

	1957	1958	1959
	(in mln. gld.)		
1e kwartaal	- 375	+ 275	+ 400
2e "	- 225	+ 425	+ 425
3e "	0	+ 450	+ 450
4e "	+ 150	+ 400	+ 475
jaar	- 450 a)	+ 1.550a)	+ 1.750a)

a) Deze methode leidt ook tot kleine verschillen met de officiële jaarcijfers van de betalingsbalans op transacties; zo is bijv. het verwachte saldo voor 1959 verlaagd en de raming hiervan voor 1960 (zie tabel 3) verhoogd in verband met de incidentele lage invoer van vliegtuigen in het afgelopen jaar en de verwachte hoge invoer hiervan in 1960.

²⁾ Zie: „De ontwikkeling van de betalingsbalans op korte termijn” in „E.-S.B.” van 23 april 1958.

Uit deze cijfers volgt, dat in het gehele jaar 1959 nog steeds van een verdere verbetering in de trend van het saldo op lopende rekening sprake is geweest, en dat derhalve de reeds geruime tijd verwachte omslag in die periode nog steeds niet was ingetreden. Op jaarbasis werd in het 4e kwartaal zelfs een niveau bereikt van ca. f. 1.900 mln.

We kunnen echter nog een stapje verder gaan en de berekening uitstrekken tot aan de driemaandsperiode december 1959/februari 1960. Vergeleken met het daaraan voorafgaande tijdvak van drie maanden blijkt dan inderdaad een vrij duidelijke daling te kunnen worden vastgesteld, nl. van ca. f. 475 mln. tot ca. f. 400 mln., zodat op grond hiervan aangenomen mag worden, dat inmiddels — omstreeks de jaarwisseling — een einde is gekomen aan de vrijwel ononderbroken stijging van de trend in de betalingsbalans. Deze opwaartse ontwikkeling was begin 1957 ingezet en heeft dus bijna drie jaar aangehouden. Opgemerkt zij, dat de daaraan voorafgaande algemene verslechtering van de betalingsbalans ruim vier jaar heeft geduurd, nl. van eind 1952 tot begin 1957.

De geconstateerde omslag in de betalingsbalanspositie is zowel veroorzaakt door enige versnelling in het tempo van de invoerstijging als door enige vertraging in het tempo van de uitvoerstijging, zoals onderstaande indices nader kunnen toelichten. De omvang van eventuele mutaties in het dienstensaldo over een korte periode is in het kader van de onderhavige methodiek als onbelangrijk verondersteld.

TABEL 2.

Hoeveelheidsindices van de in- en uitvoer

(gecorrigeerd voor seizoen e.d.)

	dec. 1958/ febr. 1959	maart/mei 1959	juni/aug. 1959	sept./nov. 1959	dec. 1959/ febr. 1960
Invoer	100	104	106	109	114
Uitvoer	100	104	109	112	114

Uitgaande van het bekende verloop in 1959 en de raming voor het jaar 1960 kan men zich een beeld vormen van de mogelijke kwartaalontwikkeling van de betalingsbalans in 1960. Dit is hier geschied door extrapolatie van de afzonderlijke componenten (invoer, uitvoer en dienstensaldo) aan de hand van de desbetreffende prognoses hiervan in het Centraal Economisch Plan 1960.

TABEL 3.

Betalingsbalans op transactiebasis

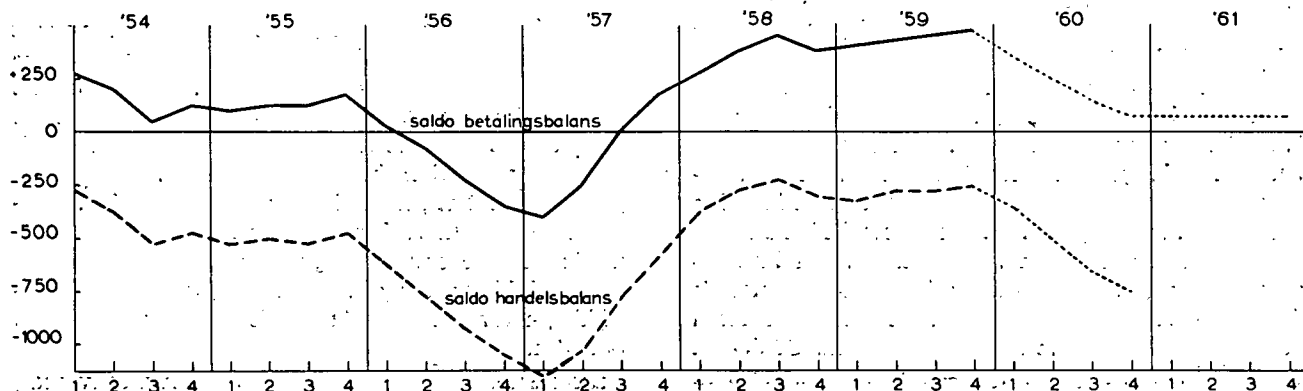
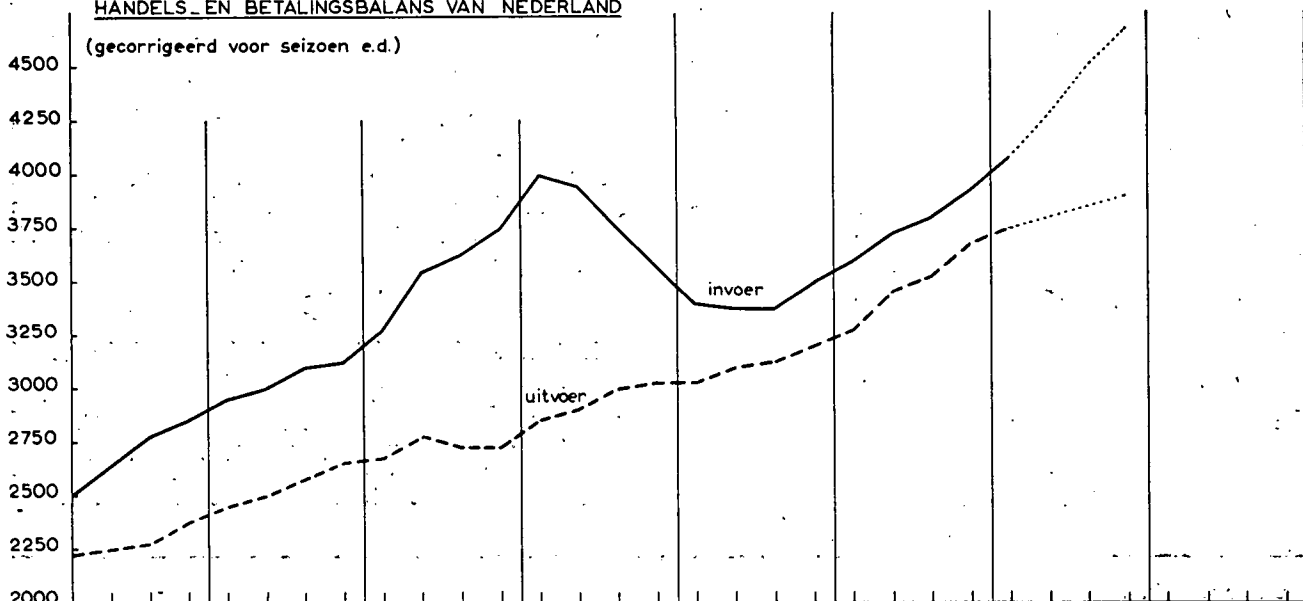
(gecorrigeerd voor seizoen e.d.)

	1959	Raming 1960
	(in mln. gld.)	
1e kwartaal	+ 400	+ 375
2e "	+ 425	+ 250
3e "	+ 450	+ 150
4e "	+ 475	+ 75
jaar	+ 1.750	+ 850

In de eerste plaats valt op, dat het voor het 1e kwartaal 1960 berekende cijfer ad f. + 375 mln. zeer goed aansluit

HANDELS- EN BETALINGSBALANS VAN NEDERLAND

(gecorrigeerd voor seizoen e.d.)

Hoewel het zgn. gewaarborgd weekloon in België reeds jaren een omstrede vraagstuk is, wordt hiervoor pas sedert 1958 door de belangrijkste vakbonden een gezamenlijke actie gevoerd. Met de indiening, begin februari van dit jaar, van het „Wetsontwerp tot invoering van het gewaarborgd weekloon” is een nieuwe fase in de strijd begonnen. De ontwikkeling, die ten slotte tot het indienen van dit wetsontwerp heeft geleid, wordt in dit artikel besproken. De vakbonden wensen een herwaardering van de arbeiders, die tot dusverre in feite slechts het gewaarborgd dagloon genieten, t.o.v. de bedienden, die sinds 1922 praktisch het gewaarborgd maandloon kennen. Van werkgeverszijde wordt betoogd dat het in België bestaande stelsel van de Maatschappelijke Zekerheid reeds in hoge mate in de verlangens voorziet. Vooral bij de kleinere ondernemingen stuit het gewaarborgd weekloon op verzet. Voor de volgende risico's zijn in het wetsontwerp speciale bepalingen opgenomen: arbeidsongevallen, technische storingen in de bedrijven, familie- en burgerlijke gebeurtenissen, gedeeltelijke en tijdelijke werkloosheid om economische redenen, ziekte en gewone ongevallen.

Strijd in België om het gewaarborgd weekloon

Op 2 februari 1960 heeft de heer Behogne, Minister van Arbeid, bij de Kamer der Volksvertegenwoordigers het „Wetsontwerp tot invoering van het gewaarborgd weekloon” ingediend. Aldus begon een nieuwe fase in de strijd die sinds verscheidene maanden Belgische werkgevers en werknemers tegenover elkaar stelt. Het vraagstuk is sinds jaren hangende, maar pas in 1958 gingen de voornaamste syndicaten eensgezind een actie voeren betreffende deze sociale hervorming.

De houding van de patroons is afwijzend gebleven, hoewel iedereen erkent dat sinds ongeveer elf jaar verscheidene hervormingen als gedeeltelijke realisaties van het gewaarborgd weekloon werden aanvaard en goedgekeurd. In dat verband zijn te vermelden: de vergoeding bij arbeidsongevallen, een aantal paritaire akkoorden per beroep afgesloten, die vraagstukken in verband met het zgn. klein verlet ¹⁾ regelden, de wet op het arbeids-

¹⁾ Hiermede wordt bedoeld de afwezigheid om reden van familiale of burgerlijke verplichtingen. Als typische voorbeelden worden verder opgegeven: geboorte of sterfgeval in de familie, optreden als getuige in een proces.

(vervolg van blz. 389)

op het surplus dat voor de periode december 1959/februari 1960 werd gevonden ad ca. f. 400 mln. Verder kan erop worden gewezen, dat volgens deze berekeningen de lopende rekening eind 1960 nog steeds een, zij het bescheiden, surplus zou vertonen en wel in een orde van grootte, die in het Centraal Economisch Plan 1960 gemiddeld voor het jaar 1961 wordt voorzien. In dit plan wordt nl. gesteld, dat „het veelal genoemde streefcijfer van f. 500 mln. ternauwernood zal worden bereikt en dat het eerder in de lijn der verwachtingen ligt, dat het overschot zelfs iets beneden genoemd bedrag zal blijven”. Blijkbaar kan men dus rekening houden met een geleidelijk in omvang afnemende daling van het betalingsbalanssurplus tot een niveau dat in de buurt zal komen van het evenwichtspunt. Of daarna een herstel van de opgaande lijn — dus een nieuw keerpunt

contract, akkoorden die een bestaanszekerheid waarborgen in speciale beroepen (haven, bouw, diamant, enz.).

De patroons brengen die hervormingen geregeld naar voren, wanneer hun stugheid wordt verweten. De syndicaten, steunend op dezelfde hervormingen, verklaren dat een volledige toepassing van het gewaarborgd weekloon niet meer die grote moeilijkheden biedt die men aanvankelijk vreesde. Toch blijft een sterke oppositie levendig, minder bij de grote bedrijven dan wel bij de kleinere, bij de typische middenstandsbedrijven. De Regering heeft getracht in haar ontwerp die maatregelen, beperkingen en overgangen te voorzien, die zoveel mogelijk mensen uit de twee groepen kunnen verenigen.

In 1947 werd de Belgische sociaal-economische wereld voor het eerst geconfronteerd met het gewaarborgd weekloon, nl. ter gelegenheid van de Internationale Arbeidsconferentie. Het Internationaal Arbeidsbureau had daartoe het initiatief genomen. De nieuwe actie begon in die eerste na-oorlogse periode niet zonder geestdrift en sommige

na slechts twee jaar — gewenst resp. bereikbaar is, valt momenteel buiten beoordeling.

Het Centraal Economisch Plan 1960 zegt hiervan nog dat „de ontwikkeling zich zal stabiliseren of althans een sterke tendentie in die richting zal vertonen”. Een situatie als waarop hier gedoeld, hebben we reeds eerder gekend, nl. in de tweede helft van 1954 en het gehele jaar 1955 en is dus zeker geen zuiver theoretische conceptie. Wel zij erop gewezen, dat deze „standstill” een adempauze bleek voorafgaande aan een verdere daling. Het lijkt in ieder geval nuttig om deze ontwikkeling verder te blijven volgen en eventueel hierop terug te komen indien belangrijke afwijkingen van het thans berekende verloop zouden gaan optreden.

Leidschendam.

F. J. CLAVAUX.

voorstanders aarzelden niet in dat verband de machtige strijd van de arbeiders voor de acht-uren-dag in herinnering te brengen. In België maakten bepaalde vakbonden deze hervorming tot de hunne en in 1949 (in 1952 zou het opnieuw gebeuren) werd het probleem ter sprake gebracht in de Algemene Paritaire Raad. Deze Raad bestaat niet meer; zijn activiteit werd overgenomen door de Nationale Arbeidsraad ²⁾.

De ondernemers wezen het globale voorstel af, en het moet gezegd worden dat men aan arbeiderszijde niet altijd nauwkeurig wist te preciseren. De algemene formulering was er, maar over de inhoud bleken de voorstanders het nog verre van eens te zijn.

Volgens de patroons dienden mogelijke realisaties hoofdzakelijk zo niet uitsluitend per beroep te worden gezocht. Dit leidde effectief tot de reeds vermelde paritaire akkoorden, welke toelieten bepaalde problemen nader te omschrijven, en deze een passende oplossing te geven. Vermelden wij nog dat de patroons een hervorming als het gewaarborgd weekloon wensten te stellen in het kader van de ziekteverzekering, die zou worden hervormd, terwijl de arbeiders haar hoofdzakelijk in het kader van de nieuwe verbintenissen geregeld door het arbeidscontract stelden.

In 1953 legde de toenmalige Regering (homogeen Christelijke Volkspartij) een wetsontwerp betreffende het gewaarborgd weekloon neer. De Kamervoorzitter raadpleegde de inmiddels opgerichte Nationale Arbeidsraad, die een afwijzend antwoord uitbracht. Ook de syndicaten hadden zich negatief uitgesproken. Om deze houding te begrijpen, moet men weten dat het ontwerp slechts zeer onvolledig aan de syndicale eisen beantwoordde: alleen de bedrijven met meer dan 200 arbeiders kwamen in aanmerking, vooraf zou het advies van de paritaire commissie worden ingewonnen, en de toepassing zou dan nog zeer partieel zijn (carrentiedagen ³⁾ blijven bestaan, klein verlet valt buiten beschouwing, enz.).

In de periode 1954—1958 werd de C.V.P. als enige regeringspartij verdrongen door de socialistisch-liberale meerderheid. Het gewaarborgd weekloon geraakte enigszins op de achtergrond: het Algemeen Christelijk Vakverbond spitste zijn actie toe op de strijd voor de vijf-dagenwerkweek, het (socialistisch georiënteerde) Algemeen Belgisch Vakverbond achtte zich min of meer solidaire met de Regering en weigerde eisen te beklemtonen die buiten het regeringsakkoord waren gebleven.

De verkiezingen van 1958 brachten gevoelige wijzigingen in het Parlement en de socialistische partij ging terug in de oppositie. Het A.B.V.V. kon weer vrij handelen en de eis van het gewaarborgd weekloon werd samen met verscheidene andere aan de Regering en aan het Verbond der Belgische Nijverheid gepresenteerd. Nog altijd bestond er betwisting over de werkelijke inhoud van „gwaarborgd weekloon”; eerst toen de twee grote

vakbonden, het A.B.V.V. en het A.C.V., tot een eenheidsformule waren gekomen, kon een definitieve discussie beginnen. Opnieuw werd de Nationale Arbeidsraad geraadpleegd: de grote vakbonden stelden eensgezind hun oplossing voor, de patroons wezen haar af o.a. nadruk leggend op de zware lasten die het gewaarborgd weekloon, samen met de andere hervormingen door het A.B.V.V. voorgesteld, zouden meebrengen. Op dat ogenblik moest de Regering haar verantwoordelijkheid nemen.

De vakbonden wensen een voorname inspanning tot herwaardering van de loonarbeider t.o.v. de bediende. Het kan moeilijk betwist worden dat de evolutie der laatste decennia een al te scherpe scheiding van de twee groepen nog moeilijk wettigt. Inderdaad, in de werkhuizen staan dikwijls hoog-gekwalificeerde arbeiders, die voor de goede gang van geheel het bedrijf uiterst belangrijk zijn, terwijl in vele kantoren bedienden zijn gekomen die moeilijk nog bij het kaderpersoneel te rekenen zijn. Dat de bedienden sinds 1922 praktisch het gewaarborgd maandloon kennen, terwijl de arbeiders feitelijk nog aan het gewaarborgd dagloon staan, is in die omstandigheden niet meer verantwoord. In een aantal bedrijven heeft men het ongerijmde van de toestand erkend, en zo werden geschoolde arbeiders die effectief tot het kader van de onderneming behoren, bij gelegenheid onder een soort bediendenstelsel gebracht.

Redenen aangehaald om het onderscheid bedienden — arbeiders te handhaven, zijn o.a. dat de mobiliteit bij de arbeiders groter is, dat de bedienden meer geïnteresseerd zijn in de goede gang van het bedrijf, dat hun geringer aantal het opsporen van misbruiken ⁴⁾ vergemakkelijkt, enz. Deze argumentatie nauwkeurig te beoordelen is niet zo eenvoudig. Wel kan gezegd worden dat elk dynamisch bedrijf een vaste kern van arbeiders tracht te behouden en dat men bij de arbeiders grotere mobiliteit hoofdzakelijk aantreft bij de zgn. aanvullende werkkrachten. Daarnaast is het onbetwistbaar dat de uitbouw van sommige grote administraties, ook en niet het minst in de privé-sector, de argumenten ten gunste van de bedienden zoals het beperkt aantal, gehechtheid aan het bedrijf en de gemakkelijheid om misbruiken op te sporen, wel een deuk heeft gegeven.

Het sociale doel dat de vakbonden met het gewaarborgd weekloon nastreven, steunt dus op een werkelijkheid wat bij de bedienden sinds zo lange tijd bestaat, kan en zou ook best bij de arbeiders, *mutatis mutandis*, worden gerealiseerd. Dank zij het gewaarborgd weekloon zullen de arbeiders eindelijk enigszins beschermd worden tegen de onvastheid der betrekking en de onzekerheid van het inkomen. Meteen kan aan de hervorming een diepere betekenis geschonken worden: de arbeidsvergoeding blijft niet langer de rechtstreekse betaling van een gepresteerde arbeid, zij wordt ook en nog meer beklemtoond als het grote middel, veelal het enige middel, dat de arbeider ter beschikking staat om in zijn eigen onderhoud en in dit van zijn gezin te voorzien.

De patroons antwoorden hierop dat de Maatschappelijke Zekerheid werd opgericht juist met het doel de onzekerheid van de werkgevers weg te nemen. Het nieuwe stelsel wijzigt dit niet. De enige verandering zou zijn, dat de verantwoordelijkheid van de onderneming meer recht-

⁴⁾ Speciaal dan ongegronde afwezigheid.

streeks en voor individuele gevallen, gedurende de beperkte periode van een week, wordt aangesproken. Wanneer de misbruiken vermeld worden, zal deze kwestie nog ter sprake komen. Intussen kan men opmerken dat een stelsel van Maatschappelijke Zekerheid zoals het thans in België bestaat, door het gewaarborgd weekloon wordt aangevuld en ten dele zelfs vervangen. Moest het gewaarborgd weekloon aan de verwachtingen beantwoorden, dan zou in dezelfde richting verder kunnen worden gezocht. Natuurlijk zal men bij de vakbonden zelfs verwijzen naar het gewaarborgd jaarloon dat in de Verenigde Staten bepaalde toepassingen kent.

De syndicaten verwachten ten slotte van het gewaarborgd weekloon ook een belangrijk economisch voordeel. Inderdaad, juist door het feit dat de arbeider in zijn verhouding tot de onderneming gerevaloriseerd wordt tegenover de bediende, kan men verwachten dat begaafde jongeren meer dan vroeger belangstelling hebben voor geschoolde arbeid in de werkplaats. De nijverheid in het land zal zeker gebaat zijn bij nieuwe aanvoer van dergelijke arbeiders. Normaal zal voor een aantal van die arbeiders de toekomst beter verzekerd zijn dan door de loopbaan van ondergeschikte bediende.

De nijverheid heeft van den beginne af stelling genomen tegen het gewaarborgd weekloon, juist omdat zij de nieuwe lasten vreesde die aldus op de Belgische economie zouden drukken. Het was wel niet bijster gelukkig dat de nieuwe actie voor het gewaarborgd weekloon in 1958 startte, toen het A.B.V.V. haar eisenprogramma indiende samen met talrijke andere hervormingen die verscheidene miljarden frank zouden kosten.

Hoe hoog zullen de lasten, uitsluitend door het gewaarborgd weekloon veroorzaakt, oplopen? De meningen zijn op dat gebied niet eensluidend. Volgens het Ministerie van Arbeid mag de verhoging geschat worden op ongeveer 1 pCt. van het loon. Volgens de werkgevers moet men deze verhoging op 1,5 à 3 pCt. stellen en dan wordt nog een uitzondering gemaakt voor een aantal beroepen, die door de hervorming speciaal zwaar belast worden, juist omdat het absentisme er groot is, zoals bij de mijnwerkers of in de textielnijverheid met haar talrijke vrouwelijke werkrachten.

Een gedeelte van de supplementaire betalingen door de werkgever verricht, zou de Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid ten goede komen. Dus, redeneren de patroons, het gewaarborgd weekloon heeft ten gevolge dat een deel van het grote deficit waarmede de Rijksdienst thans te kampen heeft, naar de nijverheid wordt overgeheveld. Aangezien echter het gewaarborgd weekloon de misbruiken nog zal doen toenemen, kan men onmogelijk berekenen, welke kosten hieruit voor de nijverheid zullen voortvloeien, noch wat de ontlasting zal betekenen voor de Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid.

Dat het gewaarborgd weekloon bepaalde misbruiken kan bestendigen, eventueel nieuwe in het leven kan roepen, wordt door niemand in het land betwist, ook niet door de vakbonden. Deze gingen onmiddellijk akkoord om een aangepaste controle in te stellen. Maar de werkgevers wijzen op de misbruiken die thans bestaan en als het ware onuitroeibaar worden geacht, om tegenover scherper toezicht wantrouwig te blijven. Zullen de misbruiken toenemen? Niet noodzakelijk en mogelijk zelfs niet, antwoorden de arbeidersafgevaardigden, aangezien

het persoonlijk contact tussen het bedrijf en de werknemer als een soort rem zal werken. Ongetwijfeld, antwoorden de werkgevers, aangezien de carrentiedagen, welke thans de misbruiken effectief bemoeilijken, in het nieuwe systeem wegvallen. De evolutie en de huidige toestand binnen administraties met talrijke bedienden kunnen hier eventueel als voorbeeld worden onderzocht. Zeker zijn niet in elke onderneming de toestanden als gelijkwaardig te beschouwen.

Volgens de syndicaten wordt de toevallige afwezigheid van een arbeider in een grote onderneming weinig opgemerkt. Er zijn bepaalde compensaties, juist door de collega's van de afwezigen. Het bedrijf lijdt dus minder schade en het is normaal dat hetgeen uit solidariteit door collega's méér werd gepresteerd, uitsluitend aan de getroffen arbeider ten goede komt. Dat een dergelijke redenering niet voor alle grote ondernemingen kan worden gebruikt, zij hier terloops vermeld. Toch laat het meer beperkt verzet in deze sector toe te onderstellen dat de nieuwe lasten relatief beperkt zullen blijven.

Daar zijn echter ook de kleinere ondernemingen, en tot op heden blijven deze tegenover het gewaarborgd weekloon volledig afwijzend. Onbetwistbaar kunnen toevallige omstandigheden hier in verhouding zwaardere lasten leggen op het bedrijf. Dat is ten andere nu reeds het geval met de bedienden die aan een dergelijke onderneming verbonden zijn. Daartegenover mag men aannemen dat juist de persoonlijke contacten die bestaan tussen werkgever en werknemer, een groot aantal misbruiken zullen uitsluiten. Waar de last nochtans zwaar kan wegen, begrijpt men dat de betrokkenen zoeken een soort verzekeringsstelsel tot stand te brengen.

Boven alles echter blijft bij de patroons een oppositie tegen elke actie die het rechtstreeks verband loon-geproducteerde arbeid wil verbreken. De produktiviteit in de nijverheid en normaal gans de economie van het land moeten onder een dergelijke breuk lijden. Deze kringen achten het dus niet mogelijk in te gaan op de nieuwe, meer morele opvatting loon = het (enige) middel dat de arbeider ter beschikking staat om in eigen levensonderhoud en dat van zijn gezin te voorzien.

Op een bepaald moment van de besprekingen heeft een aantal leden van het Verbond der Belgische Nijverheid blijkbaar gemeend, dat de hervorming van het gewaarborgd weekloon onafwendbaar werd, en daarom begonnen zij concrete toepassingen onder ogen te nemen. De oppositie van een vrij groot aantal leden van het Verbond zou deze ontwikkeling in de weg hebben gestaan. Eensgezindheid was dan weer mogelijk dank zij het patronale voorstel de zaak over te maken aan de paritaire commissies. Daar zouden per beroep passende oplossingen worden uitgewerkt. Hoewel zij ruim tien jaar geleden een dergelijk voorstel zelf hadden gedaan, meenden de vakbonden daarop niet te kunnen ingaan: zij konden in het huidige stadium alleen nog vrede nemen met een wet, bindend voor geheel het land.

Het voorstel van de Regering voorziet dat in een periode van 7 dagen het normale loon van 5 of 6 werkdagen, naar gelang het bedrijf al of niet de vijfdaagse werkweek heeft aanvaard, door de werkgever zal worden uitbetaald. Er zijn echter speciale bepalingen in verband met de risico's en met het toepassingsgebied.

De vijf risico's zijn: arbeidsongevallen, technische sto-

ringen in de onderneming, familiale en burgerlijke gebeurtenissen, gedeeltelijke en tijdelijke werkloosheid wegens economische redenen, ten slotte, ziekte en gewoon ongeval.

— Arbeidsongevallen: in het huidig stelsel heeft de arbeider recht op 80 pCt. van zijn loon, gedurende een periode van 28 dagen. De hervorming dateert uit de periode nadat het gewaarborgd weekloon voor het eerst ter sprake was gebracht. Het was een verre voorbereiding. Door het gewaarborgd weekloon zal de arbeider de eerste 6 dagen recht hebben op een vergoeding van 100 pCt.

— Technische storingen in het bedrijf worden voortaan als risico's vast aan het bedrijf beschouwd. De arbeider ontvangt dus gedurende een week zijn volledig loon, maar hij zal ander werk, waartoe hij geschikt is, in de onderneming moeten aanvaarden. Is de oorzaak van de technische storing niet binnen maar buiten de onderneming gelegen (bijv. storing in de elektriciteitsvoorziening of de watertoevoer), dan bestaat deze verplichting niet. Als basis werd hier dus aangenomen: technische storing als risico voortspruitend uit de aard zelf van de onderneming.

— De afwezigheid wegens familiale en burgerlijke gebeurtenissen (als voorbeelden kunnen worden genoemd: geboorte of sterfgeval in de familie, optreden als getuige in een proces). Vele collectieve overeenkomsten hebben hier het terrein voorbereid. Het wetsontwerp voorziet dat een Koninklijk Besluit, genomen na advies van de Nationale Arbeidsraad, het regime dat reeds werd aanvaard in de paritaire commissies, verplichtend zal maken.

— Gedeeltelijke en tijdelijke werkloosheid wegens economische redenen: nu reeds moet er een verwittiging zijn 7 dagen vooraf, maar deze wordt dikwijls verwaarloosd. Voortaan zal de patroon het normaal loon verder betalen, tenzij hij 7 dagen vooraf door middel van uitplakbrief de gedeeltelijke werkloosheid aankondigde en gelijktijdig de Rijksdienst voor Arbeidsbemiddeling en Werkloosheid verwittigde.

— Ziekte en gewoon ongeval, zijnde het meest omstreden risico: het huidig regime voorziet 3 carrentiedagen (dus zonder enige vergoeding), en, van de 4e dag der ziekte af 60 pCt. van het loon. De vakbonden stelden evenals voor de overige vier risico's gedurende 6 dagen 100 pCt. van het loon voor. Het regeringsontwerp luidt:

a) loon van een volledige week bij kraamverlof;

b) 80 pCt. van het loon gedurende een week mits

— de onderneming een bepaald aantal arbeiders telt (cfr het toepassingsgebied);

— de arbeider 6 maanden dienstanciënniteit heeft;

— de duur van de ziekte minimum 14 dagen bedraagt;

— er controle is door een geneesheer van patroonzijde aangeduid.

Een Koninklijk Besluit mag bij eenparig akkoord van de betrokken paritaire commissie deze voorwaarden wijzigen, zodat men een integrale toepassing van het gewaarborgd weekloon benadert of realiseert. Aan de andere kant kunnen eveneens bij Koninklijk Besluit werkgevers, vallend onder de bevoegdheid van zekere paritaire commissies, vrijgesteld van de gehele of gedeeltelijke verplichtingen van het gewaarborgd weekloon. De vrijstelling, geldig voor 12 maanden, kan worden hernieuwd. Ten slotte kan op 31 december 1961 een Koninklijk Besluit in de Ministerraad besproken, alle beschikkingen betreffende ziekte wijzigen in de richting van het volledig gewaarborgd weekloon al of niet voor een groter aantal ondernemingen, ofwel houden in

hun huidige vorm. Men notere terloops dat de vakbonden een formule van progressieve toepassing van het gewaarborgd weekloon in geval van ziekte hadden aanvaard (beperking van het aantal betaalde dagen — langere duur van de ziekte).

Het ontwerp van de Regering beperkt uitdrukkelijk het toepassingsgebied en volgens het jongste wetsontwerp zouden bedrijven met minder dan 10 arbeiders vrijgesteld worden van de betaling van het loon van een volledige week in geval van ziekte en gewoon ongeval. Een groot aantal kleine, zgn. middenstandsbedrijven (die 8 à 9 pCt. van het totaal aantal loonarbeiders in België tewerkstellen), zouden hier dus geen enkel risico hebben te dragen. Van syndicale zijde werd tegen deze bepaling met grote scherppte geprotesteerd: men weigert een dergelijk uitzonderingsregime, dat later en voor andere aangelegenheden nog zou kunnen worden uitgebreid, onder ogen te nemen; men weigert ook de indeling van arbeiders waarbij sommige wel, andere niet, bepaalde sociale voordelen zouden ontvangen.

Ten slotte zij vermeld dat de bedrijfstakken waar een fonds voor bestaanszekerheid werd ingesteld, ontslagen kunnen worden van het geheel of een gedeelte der verplichtingen. Daar heeft men reeds in het licht van de gespecialiseerde arbeid op bedrijfsplan gerealiseerd, wat het gewaarborgd weekloon op het plan van de onderneming wenst te verwezenlijken.

§

Zoals het gewaarborgd weekloon thans door de Regering wordt voorgesteld, plaatst het de Belgische sociaal-economische wereld voor een aantal onbekenden: hoe hoog zullen de nieuwe lasten oplopen? Daarmede onmiddellijk in verband te brengen: zullen de misbruiken aangroeien of verminderen? Hiervoor zal dan zeker bepalend zijn: de invloed ten goede van het persoonlijk contact in de ondernemingsgemeenschap.

De realisatie van het gewaarborgd weekloon is, zuiver theoretisch gezien, beslist een voordeel te noemen. Bepaalde landen zijn in die richting voorgegaan: Engeland bijv. en speciaal de Verenigde Staten, het land dat zelfs het gewaarborgd jaarloon niet verwerpt. Het is nochtans waar dat in de landen van de Europese Economische Gemeenschap weinig concrete voorbeelden zijn aan te wijzen en dat België het eerste land kan worden dat een doorgedreven gewaarborgd weekloon wettelijk aanvaardt. Daarom moet het vraagstuk door België in een Europees kader worden geplaatst. Groeien door het gewaarborgd weekloon de misbruiken aan, dan wordt de Belgische economie zwaarder belast en dan zullen ook de arbeiders de schadelijke gevolgen daarvan hebben te dragen; wordt nochtans dank zij het gewaarborgd weekloon een betere sociaal-economische samenwerking bevorderd, dan zal er voordeel zijn voor gans het bedrijfsleven en voor geheel de Belgische gemeenschap.

St. Pieters Woluwe (Brussel).

M. NEIRYNCK.

Naschrift.

Het hier besproken wetsontwerp is gevolgd geworden door talrijke amendementen. In haar jongste voorstellen heeft de Regering nogmaals getracht een soort synthese te verwezenlijken. Er werd o.a. rekening gehouden met de scherpe reactie aan syndicale zijde tegen discriminatie tussen kleine (minder dan 10 arbeiders) en grote ondernemingen:

De loonhoogte vormt in de regel niet de kern van de moeilijkheden met betrekking tot de arbeidsconflicten in de Verenigde Staten. De belangrijkste stof tot conflicten ligt in de kostprijsverhogende werking van verouderde arbeidsvoorwaarden. De ondernemers willen die voorwaarden aanpassen aan de huidige technische en organisatorische mogelijkheden, de arbeiders daarentegen houden liever alles bij het oude. In de Westeuropese landen komen moeilijkheden op dit punt zo goed als niet voor. In de Verenigde Staten konden zij ontstaan door de typische arbeidsverhoudingen aldaar en door de economische omstandigheden van na de oorlog. Veranderingen op elk van deze twee gebieden in de laatste paar jaar en het feit dat verschillende belangrijke arbeidsovereenkomsten in 1959 afliepen, deden de nog steeds voortdurende arbeidsconflicten ontstaan. Deze opsomming van factoren vormt het kader voor onderstaand artikel.

De achtergrond van de stakingsgolf in de Verenigde Staten

De stakingsgolf die de Verenigde Staten in 1959 te verwerken kregen kostte meer verloren werkdagen dan sinds 1946 in enig jaar het geval was geweest. Het meest omvangrijk was de staking die de *United Steelworkers Union* uitriep in twaalf staalconcerns. Er waren rechtstreeks 500.000 werknemers bij betrokken, terwijl er naar schatting nog een 500.000 indirect bij werden betrokken, doordat het werk in hun bedrijven moest worden stilgelegd wegens tekort aan staal. Andere stakingen van enige omvang in hetzelfde jaar betroffen 60.000 dokwerkers, 35.000 arbeiders in de produktie en verwerking van non-ferrometalen, 17.000 man in vleesconservenfabrieken, 15.000 op scheepswerven en 10.000 in de textielbewerking.

De staalstaking was de meest omvangrijke, de langdurigste en ook de kostbaarste van alle: Zij duurde bijna vier maanden, tot zij in november werd afgebroken door een rechterlijk bevel om het werk voor ten minste tachtig dagen te hervatten. Beëindigd werd het conflict pas in januari 1960, na de tussenkomst van de Vice President, Nixon, en de Minister van Arbeid, Mitchell. Naar schatting hebben de stakenden in totaal een bedrag van 1,2 miljard

dollar aan loon moeten derven. Wat zij krachtens de nieuwe overeenkomst aan hoger loon mee naar huis zullen nemen, bereikt echter in totaal nog niet het miljard. Voor de gederfde omzetten van hun tegenpartij benaderen de schattingen de 3 miljard dollar. In het licht van deze getallen is het wel duidelijk dat de hardnekkigheid van de arbeiders noch de halsstarrigheid van de ondernemers te verklaren zijn uit verschil van mening over de hoogte van het loon.

Ook in de andere arbeidsgeschillen uit 1959, en in die welke Amerika in 1960 nog te wachten staan, ligt de kern van de moeilijkheden meestal niet bij de loonhoogte. De belangrijkste stof tot conflicten ligt in de kostprijsverhogende werking van verouderde arbeidsvoorwaarden. De ondernemers willen die voorwaarden aanpassen aan de moderne mogelijkheden van techniek en organisatie, de arbeiders houden liever alles bij het oude.

In de landen van West-Europa komen zulke kwesties zo goed als niet voor. In de Verenigde Staten konden zij ontstaan door de typische arbeidsverhoudingen in dat land en de economische omstandigheden van na de oorlog. Veranderingen op elk van die twee gebieden in de laatste paar jaar, en de omstandigheid dat verscheidene belangrijke arbeidsovereenkomsten in 1959 afliepen, deden de nog steeds aanhoudende arbeidsconflicten ontstaan. Deze opsomming van factoren vormt het kader voor dit artikel.

(vervolg van blz. 393)

deze zal vermeden worden voor alles wat betreft de voordelen aan de arbeiders toe te kennen. Het voorstel van de Regering luidt, dat bij de kleine ondernemingen het toezicht (wat speciale moeilijkheden kan oproepen) en de uitbetaling van 80 pCt. van het loon zouden gebeuren door de Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid, mits een patronale bijdrage van fr. 25 per maand en per arbeider.

Hieromtrent is er wel enige beroering ontstaan bij de werkgevers. Er zouden zich in elk geval moeilijkheden voordoen bij de ondernemingen, waarvan het aantal personeelsleden nu eens wel dan weer niet de 10 eenheden overtreft. Sommige grotere bedrijven vragen een gelijkaardige verzekering te mogen afsluiten, terwijl andere, ook kleinere, vragen het risico zelf te dragen. Wellicht wordt aan een aantal bedrijven de keuze gelaten tussen de verzekering met forfaitaire premie en het zelfstandig gedragen risico.

De machtige vakbeweging.

De macht van de vakbonden in de Verenigde Staten is voor Europese begrippen van vrij jonge datum; zij is gegrond op de wet. De bewuste wetten dateren uit de depressie van de jaren dertig. In een reactie op de uitbuiting van de arbeiders en de machteloosheid van de vakbeweging, alsmede onder de indruk van de onderconsumptietheorieën uit die jaren, heeft de wetgever toen zeer vergaande rechten aan de vakbonden toegekend, en er weinig verplichtingen aan verbonden. De herziening van het arbeidsrecht kort na de oorlog heeft die scheve verhouding tussen rechten en plichten in wezen onaangetaast gelaten; pas in de begin

september door het Congress aanvaarde herziening is zij wat verbeterd.

Behalve machtig, zijn de Amerikaanse vakbonden vechtlustig. Die vechtlust was lange tijd een kwestie van concurrentie tussen de twee grote vakcentrales — *American Federation of Labor* en *Congress of Industrial Organizations* — die, geduurd heeft tot de samenvoeging in 1955. Ook is zij voor een deel te beschouwen als een uiting van de „wilde jaren”, die de Amerikaanse vakbond nog niet helemaal te boven schijnt te zijn. De als rechteloosheid aan gevoelde situatie ligt nog tamelijk dichtbij in de herinnering, en dat is niet bevorderlijk voor een rustige en kalmte sfeer bij de onderhandelingen.

Vechtlust en macht versterkten elkaar, en in hun wisselwerking groeide *organized labor* van 5 pCt. van de onzelfstandige beroepsbevolking in het begin van de jaren dertig tot 25 pCt. in 1959. Laatstgenoemd percentage omvat 17 miljoen mensen. Die 17 miljoen zijn niet gelijkmatig verdeeld over de bedrijfstakken en beroepen. Er is een samenballing van macht onder de handarbeiders in enige takken van bedrijf, onder andere de produktie van staal en machinerieën, de elektrotechniek, de mijnbouw, de scheepsbouw, de rubberverwerking, het weg- en zeevervoer, de bouwvakken, en de fabricage van auto's en vliegtuigen. Door de concentratie in belangrijke bedrijfstakken, waaronder verschillende basisindustrieën, kunnen de vakbonden meer macht uitoefenen dan het percentage van 25 zou doen vermoeden.

Bij deze feiten moet wel worden vermeld dat een aantal van de genoemde 17 miljoen niet uit geheel vrije keuze lid is geworden. Het gedwongen lidmaatschap van vakbonden komt in de Verenigde Staten op verschillende manieren voor. Het meest verbreid, en bij de wet toegestaan, is de *union shop*, of het „bondsbedrijf”, waarbij werknemers in het betrokken bedrijf of beroep hun betrekking slechts kunnen behouden als zij zich aansluiten bij de bond die de werknemers in dat bedrijf of beroep vertegenwoordigt. De wet stelt daarbij een limiet van dertig dagen; na die termijn is er wettelijk sprake van het „behouden” van een betrekking.

Door die geringe limiet maakte deze vorm van gedwongen lidmaatschap in de praktijk weinig verschil met de verboden vorm van de *closed shop* of het „gesloten bedrijf”, waarbij een bepaald bedrijf of beroep slechts toegankelijk is voor leden van de vertegenwoordigende bond.

Tot de middelen waarmee de vakbonden hun wil trachten door te drijven behoort, behalve de ook bij ons bekende werkstaking en langzaamactie, nog een heel arsenaal andere tactieken, waarvan wij ons in ons goed geregelde land nauwelijks een voorstelling kunnen maken. Een aantal ervan, onder andere bepaalde boycot-acties en handelingen die dicht bij intimidatie komen, wordt onwettig verklaard in de al eerder genoemde nieuwe wet. Het zou ons te ver voeren hierop in te gaan, al zouden enkele voorbeelden een indruk kunnen geven van de hardheid waarmee daarginds arbeidsgeschillen soms worden beslecht. De onscrupuleuze of zelfs ronduit misdadige praktijken van sommige bonden — ook een aspect van de macht der Amerikaanse vakbeweging — zijn al genoegzaam bekend, zodat wij ze hier niet behoeven te beschrijven. Zij zijn gelukkig ook niet symptomatisch voor die vakbeweging in haar geheel.

Deze wapens worden in het vuur gebracht indien werkgevers en werknemers het niet eens kunnen worden over de voorwaarden waaronder een afgelopen overeenkomst

moet worden vernieuwd, en ook als er gedurende de looptijd van een overeenkomst geschillen ontstaan. In het eerste geval is er gewoonlijk een lange periode van onderhandeling aan voorafgegaan. Ook in het tweede geval is er in de regel eerst onderhandeld, en wel in het kader van de *grievance procedure*. Deze klachtenbehandeling kan in werking treden als een werknemer van mening is dat een bepaling uit de arbeidsovereenkomst niet of niet juist is toegepast. In bijna alle collectieve overeenkomsten is de klachtenbehandeling geregeld, uiteraard op uiteenlopende wijzen, maar toch volgens een geleidelijk gegroeid algemeen patroon. Het begint gewoonlijk met een bespreking tussen de betrokken werknemer, zijn rechtstreekse baas, en de bondsvertegenwoordiger van zijn werkplaats, ploeg of dergelijke. Wordt men het niet eens, dan komt de behandeling in achtereenvolgens hogere regionen, en ten slotte bij een buitenstaander die als arbiter optreedt.

Het bestaand gebruik richtsnoer.

In de praktijk zijn de arbiters echter geneigd gebleken, zich bij hun oordeel te laten leiden door *past practice*. Vooral in moeilijke gevallen hebben zij het bestaande gebruik als richtsnoer genomen. Daarop is eigenlijk maar één belangrijke uitzondering: het bestaande gebruik kan niet als richtsnoer gelden indien de omstandigheden die het motief voor de invoering van het gebruik vormden, verdwenen zijn. Deze „jurisprudentie” is geheel in overeenstemming met de wensen van de vakbeweging. De ondernemers zijn er slecht over te spreken, omdat zij tussentijdse modernisering van de organisatie bemoeilijkt.

Daar komt nog bij dat de hele procedure vaak veel tijd in beslag neemt. Een voorbeeld dat in de pers verschenen is: een kraanbestuurder moest werken in een omgeving met een hoge temperatuur. Om zijn taak te verlichten, vroeg en verkreeg de vakbond de aanstelling van een tweede man op dezelfde kraan. Na enige jaren werd er een installatie voor airconditioning in de fabriek aangebracht, en wilde de bedrijfsleiding de tweede man ontslaan. Hij diende een klacht in. Op grond van het bovengenoemde uitzonderingsprincipe werd de directie in het gelijk gesteld. na twee jaar. Al die tijd kon onze man aan het „werk” blijven.

Het is te begrijpen dat voor veel werkgevers de prikkel tot het invoeren van doelmatiger werkmethoden zwak blijft, niet alleen vanwege de lange duur van een mogelijke klachtenprocedure en de twijfelachtige uitslag ervan, maar bovendien omdat de sfeer in het bedrijf en de verhouding met de bond er gewoonlijk niet beter op worden.

Het beginsel dat aan het gewoonterecht van de *grievance procedure* ten grondslag ligt, komt nog scherper tot uiting in bepaalde werkvoorschriften in de collectieve arbeidsovereenkomsten, die enkele jaren na de oorlog in gebruik kwamen. Deze hebben voornamelijk ten doel, ontslag te voorkomen door handhaving van traditionele werkmethoden.

Zulke *work rules* beperken bijv. het gebruik van geprefabriceerd materiaal door loodgieters en schilders. Zo moest volgens een persbericht een groot deel van het gebouw van de Verenigde Naties in New York met de kwast worden geverfd, omdat de arbeidsvoorwaarden van de schilders het gebruik van verfspuiten slechts in beperkte mate toestonden. In de bouwvakken bestaan bepalingen dat een op de drie of vier geschoolde arbeiders een voorman moet zijn — d.w.z. het loon van een voorman moet krijgen. In niet weinig gevallen is het gebruik van geschoolde

krachten voorgeschreven voor werk dat door de vooruitgang van de techniek ook door ongeschoolden kan worden gedaan. Op de dieseltreinen rijden nog steeds stokers mee, omdat het zo in de arbeidsovereenkomst staat. Een werkdag bij de spoorwegen werd in 1920 gedefinieerd als de tijd waarin een goederentrein 100 mijl en een personentrein 150 mijl aflegt; handhaving van die definitie tot nu toe bezorgt bepaalde groepen werknemers bij de spoorwegen een hele dag loon voor elke halve dag werk. Dit zijn nogal extreme voorbeelden, maar zij zouden niet al te talrijke minder extreme zijn aan te vullen. Dit soort gevallen wordt met het typerende woord *featherbedding* aangeduid.

Andere oorzaken van hogere kosten zijn dikwijls de *seniority rules* in de arbeidsovereenkomsten. Deze kunnen onder andere voorschrijven dat in geval van slapte jonge werknemers moeten worden ontslagen voordat ouderen (d.w.z. zij die al langer in dienst van het betrokken bedrijf zijn) aan de beurt mogen komen. Er zijn ook bepalingen die promotie aan ouderen voorbehouden, uitgezonderd slechts in gevallen van evidente ongeschiktheid. De laatste tijd komen bepalingen in zwang, die de werkgever verplichten bij het invoeren van arbeidbesparende technieken gelden in de bondskas te storten tot een bedrag gelijk aan het uitgespaarde loon.

Ook deze voorbeelden zouden weer met tal van andere zijn uit te breiden, want de Amerikaanse vakbonden zijn zeer vindingrijk op dit gebied. Het is vermoedelijk niet te becijferen wat deze praktijken al gekost hebben. De spoorwegmaatschappijen, die nog pas een advertentiecampagne voerden om tegenover de vakbonden de publieke opinie op hun hand te krijgen, beweerden daarin dat *featherbedding* hun 500 miljoen dollar per jaar kost. Uitgaande van dit bedrag zou men kunnen concluderen dat de totale kosten eerder in miljarden dan in miljoenen moeten worden uitgedrukt. Een aanwijzing dat op deze manier grote aantallen arbeiders aan het werk worden gehouden op herhaalde, als verdediging bedoelde verklaring van vakbonden, dat herziening van de *work rules* massale ontslagen tot gevolg zou hebben.

Expansie en inflatie.

Ook de machtigste vakbond kan echter weinig uitrusten als de algemene economische omstandigheden niet gunstig voor hem zijn. Het waren juist die algemene omstandigheden, die zo veel werkgevers na de oorlog inschikkelijk maakten. Inschikkelijk dan altijd in betrekkelijke zin; loononderhandelingen werden en worden van beide zijden met heftigheid en taatheid gevoerd.

Het na-oorlogse economische klimaat werd tot voor ongeveer twee jaar gekenmerkt door een hoog peil van werkgelegenheid. Achter die grote vraag naar arbeid stonden aanvankelijk de inhaalvraag naar consumptiegoederen en de „omschakelvraag” naar investeringsgoederen. In 1952 begonnen de gevolgen van de koude oorlog zichtbaar te worden in de begroting van de Verenigde Staten. Sinds dat jaar geeft de federale Schatkist jaarlijks ruwweg 10 pCt. van de federale nationale inkomens uit voor de instandhouding en modernisering van de bewapening. Dat is een stevig brok autonome vraag naar kapitaal en arbeid.

Mede door de toeneming van inkomensoverdrachten hebben de federale begrotingen sedertdien overwegend tekorten opgeleverd. Met de financiering van de tekorten heeft men zich op een gevaarlijke weg begeven door steeds

meer op korte termijn te lenen; de gemiddelde looptijd van verhandelbare federale schuldtitels daalde van ongeveer negen jaar in 1950 tot minder dan vijf jaar in 1959. Dat dit inflatoir werkt, behoeft in ons land wel geen betoog.

De begrotingspolitiek en de leningspolitiek van de federale Regering maakten het de monetaire autoriteiten moeilijk een effectieve politiek te voeren. De rentetarieven bleven na de oorlog dan ook algemeen laag in vergelijking met West-Europa. Tot voor enkele maanden is bijv. het rendement van overheidsobligaties beneden dat van soortgelijke stukken in de meeste Westeuropese landen gebleven; pas in het midden van 1959 bereikte het rendement de 4 pCt. Het rendement van particuliere obligaties ging wel iets hoger, maar bleef toch steeds beneden de 5 pCt., en meestal een behoorlijk stuk. Kon de Schatkist op die manier al goedkoop financieren, voor de volkshuishouding werd de koop steeds duurder.

Een belangrijke bijdrage tot de grote economische activiteit werd ten slotte geleverd door de buitenlandse vraag. Alle landen van de vrije wereld verdrongen zich om in Amerika te kunnen kopen. De wereld was even vertrouwd met het begrip dollarschaarste als in een vroeger tijdperk met het begrip gouden standaard. De lopende rekening van de Amerikaanse betalingsbalans vertoonde zonder onderbreking grote overschotten. Hieraan moeten wij onmiddellijk toevoegen dat het grootste deel van dat overschot weer door de Regering werd gebruikt om financieel zwakke landen te helpen, en dus niet de liquiditeit verruimde. Dat zou trouwens kwantitatief van weinig betekenis zijn geweest. Daarmee blijft echter het feit dat weinig ondernemers in de Verenigde Staten zich om buitenlandse concurrentie behoeften te bekommeren.

De grote binnenlandse vraag en de geringe buitenlandse concurrentie maakten het de ondernemers mogelijk, kostenverhogingen zonder risico voor afzet of winst door te berekenen. Het viel daarom de vakbonden niet moeilijk, overmatige loonsverhogingen te bedingden. Dientengevolge stegen de nominale lonen gemiddeld aanmerkelijk meer dan de produktiviteit. De prijzen trokken in verscheidene sectoren nog sterker aan dan de loonkosten per eenheid produkt opliepen, onder andere door sterk stijgende kapitaalkosten, die werden doorberekend op basis van een soms belangrijk beneden de capaciteit blijvende bezetting.

Het is onwaarschijnlijk, al beweren sommigen zulks, dat de loonstijging de voornaamste oorzaak van de prijsstijgingen zou zijn. Berekeningen hebben uitgewezen dat de na-oorlogse stijging van het prijspeil voor ongeveer één derde aan de loonkosten kan worden „toegerekend”. Het is dan nog de vraag of de loonstijging daarbij als oorzaak dan wel als gevolg moet worden gezien. Het is nog minder waarschijnlijk, zoals van vakbondszijde wel wordt geopperd, dat de hoge winsten het leven zo duur hebben gemaakt. De prijsstijging van na de oorlog is voor slechts één achtste aan winst en rente „toerekenbaar”.

Vermoedelijk waren, vooral in de eerste jaren na de oorlog, de belangrijkste stimulansen voor prijsverhogingen aan de kant van de vraag gelegen. In het mechanisme van de prijsbepaling hebben evenwel de lonen als versnelling gefungeerd. Voor latere jaren wordt het ondoenlijk, een onderscheid te maken tussen factoren die zijdenoorzaak en andere die louter gevolg zouden zijn. Er is dan een wisselwerking tussen vraag en kosten, prijs en lonen. Sterk schematisch kan men die wisselwerking zo zien, dat in sterk expanderende bedrijfstakken, waar de arbeidsproduktiviteit snel verbeterde, door de groeiende vraag en

de daarop volgende prijsverhogingen loonsverhogingen werden aangewakkerd. De minder gelukkige bedrijfstakken zagen zich gedwongen met die loonsverhogingen mee te gaan, en moesten daarom ook hun prijzen verhogen ¹⁾.

De vraag, in welke mate het optreden van de vakbonden de lonen een extra duw naar boven heeft gegeven, wordt niet eenstemmig beantwoord. De vakbondsleiders denken daar nogal positief over, althans zolang dat extraatje als een voordeel voor de arbeiders wordt voorgesteld. Wie echter zegt dat de lonen te hoog zijn en dat de vakbonden daaraan mede schuld hebben, heet een vijand van de arbeider. De kwestie ten slotte, in hoeverre de handhaving van verouderde werkvoorschriften en andere arbeidsvoorwaarden de produktiviteit heeft geschaad, is tot nu toe niet kwantitatief benaderd. Dát het de produktiviteit heeft geschaad, zowel die van arbeid als die van kapitaal, en dus kostenverhogend heeft gewerkt, is wel buiten kijf.

Klimaatveranderingen.

Er zijn nu echter kapers op Amerika's kusten verschenen (hoewel ze nog niet allen tot de westkust zijn doorgedrongen). De prijzen zijn zodanig gestegen dat de prijzen van Europese produkten concurrerend worden in de Verenigde Staten, terwijl zij in Europa de afzet van Amerikaanse produkten bemoeilijken, en in derde landen de afzetmogelijkheden van Amerika verkleinen ten gunste van die van Europa. Een duidelijke weerspiegeling van die moeilijker geworden positie toont de betalingsbalans van de Verenigde Staten. Het overschot op de lopende rekening is de laatste twee jaar in opvallende mate geslonken, volgens sommigen in onrustbarende mate. En omdat de Regering, althans tot nu toe, niet beknibbelt op de hulp aan het buitenland, kost dat het land nu al twee jaar ettelijke miljarden dollars.

Hogere loonkosten kunnen in de gewijzigde omstandigheden niet meer zo vlot worden doorberekend zonder nadeel voor omzet en winst. Bedrijfstakken waar de produktiviteitsstijging maar zwak is — een actueel voorbeeld vormen de spoorwegen — hebben weinig kans dat „hun” bonden daarmee genoeg zullen nemen. In deze sector staan de werkgevers op het standpunt dat er pas over loonsverhogingen te praten valt als tevens de *work rules* aan een herziening worden onderworpen, zodat er een kans op extra produktiviteitsvergroting in zit. In de meer voorspoedige groep wensen de ondernemers overigens evengoed een herziening. Zij allen zoeken die herziening niet zozeer in een wijziging van de werkvoorschriften naar hun inhoud, als wel in grotere vrijheid voor de bedrijfsleiding om deze zonder ruggespraak met de bonden te wijzigen indien dat bedrijfseconomisch gewenst is.

Tegenover dat denkbeeld staan de vakbonden zeer afwijzend. Het zou hun de historisch gegroeide zeggenschap in „hun” bedrijven ontnemen, het lidmaatschap van de bond daarmee minder aantrekkelijk maken, wellicht onprettig zijn voor individuele arbeiders, en ongetwijfeld ontslagen tot gevolg hebben. De leiders verzetten zich daarom met hand en tand tegen dit idee en tegen alles wat ermee te maken heeft of ertoe zou kunnen leiden. De leden zijn bereid aanzienlijke financiële offers te brengen om dit gevaar af te wenden, getuige het hierboven aangehaalde voor-

beeld van de staalarbeiders in hun vier maanden volgehouden staking.

Het verloop van de werkgelegenheid in 1959 heeft evenwel de positie van de vakbonden verzwakt en die van de werkgevers versterkt. De werkloosheid, gecorrigeerd voor seizoenschommelingen, liep in het laatste kwartaal van 1959 op tot ongeveer 6 pCt. van de afhankelijke beroepsbevolking. Ongeveer één achtste van deze 6 pCt. was werkloos ten gevolge van de staalstaking (de stakers zelf niet meegerekend). Dit percentage, dat in de meeste West-europese landen onduidbaar hoog zou worden gevonden; wijst er duidelijk op dat de vraag naar arbeidskrachten ten opzichte van het aanbod is gedaald. Daarmee heeft een belangrijk motief van de werkgevers om toe te geven aan de druk van de vakbonden aan kracht verloren.

Tegelijkertijd echter is het duidelijk geworden dat de greep van de vakbeweging op de arbeiders aan het verslappen is, want het ledental van de grote federaties groeit de laatste tijd niet meer met de arbeidsbevolking mee. Voor het eerst sedert de jaren dertig daalt het percentage van de beroepsbevolking dat lid is van een vakbond. Op den langen duur zou dit misschien verzwakking van de invloed van de vakbeweging kunnen betekenen, maar op korte termijn is het juist een aansporing voor de bonden om hun eisen hoger te stellen. Voordeliger arbeidsvoorwaarden in een door een *union* beheerst bedrijf is in de Amerikaanse verhoudingen immers een middel om het lidmaatschap van die bond aantrekkelijker te maken.

Aldus zijn door een aantal objectieve oorzaken de arbeidsverhoudingen in de Verenigde Staten meer gespannen geworden. Die gespannenheid heeft echter ook psychologische aspecten. Uit tal van uitlatingen in de ondernemerswereld blijkt dat zij zich onder de vele contractuele beperkingen van haar zeggenschap in het eigen bedrijf onbehaaglijk is gaan voelen, niet alleen vanwege de kostenverhoging die eruit voortvloeit, maar ook door de beperking als zodanig. Beschouwt de vakbeweging die beperking als een verworvenheid, een blijvend element in de Amerikaanse arbeidsverhoudingen, de ondernemers vinden toch minstens dat zij te ver is doorgedreven.

Voorts heeft de publieke opinie zich geleidelijk ten ongunste van de vakbonden gekeerd. De corruptie- en misdaadschandalen van de laatste jaren hebben daartoe bijgedragen; de publieke opinie is nu eenmaal geneigd te generaliseren. Ten slotte heeft het er alle schijn van, dat de sterke druk door de vakbeweging op de Congress-leden uitgeoefend een averechts effect heeft gehad. Ook in politieke kringen die de vakbeweging gunstig gezind zijn heeft men meer oog gekregen voor de schaduwzijden van haar activiteiten.

Het is duidelijk dat deze ontwikkelingen beide partijen stijven in hun houding en de arbeidsconflicten ernstiger maken. Hoe ernstig de Amerikaanse Regering de situatie in de staalindustrie opnam, blijkt wel uit het ingrijpen van de Vice President, dat in Amerikaanse ogen een zeer ongewone gebeurtenis was. Het is echter mogelijk, dat de invloed van dit ingrijpen verder zal reiken dan de ondertekening van de arbeidsovereenkomst in de staalindustrie, omdat de Regering daarmee impliciet de mislukking van de vrijheid van onderhandeling voor het onderhavige geval erkende. De nieuwe overeenkomst kwam slechts tot stand, zoal niet onder dwang, dan toch onder dreiging van dwang, dreiging van wettelijke voorschriften. In dit geval zijn het de werkgevers geweest, die het diepste hebben moeten buigen. In een volgend geval zullen het mis-

¹⁾ Deze gang van zaken is niet beperkt tot de Verenigde Staten. Een behandeling in ruimer verband vindt men in mijn artikel „Over de kansen van differentieële loonvorming” in het maandschrift *Economie* van maart 1960.

De Nederlandse uitvoer en de E.V.A.

1. Inleiding.

Het is — niet ten onrechte — een ware gewoonte geworden, het woord „kloof” en het begrip „Europese Vrijhandels Associatie” (E.V.A.) zonder meer aan elkaar te verbinden, om daarmee de toekomstige relatie tussen E.E.G. en E.V.A. te karakteriseren.

De bedoeling van dit artikel is, door een zo eenvoudig mogelijke technische uiteenzetting, de Nederlandse exporteurs — voor zover dit nog nodig is — het vamen van de kloof, die hun export naar de E.V.A.-landen bedreigt, te vergemakkelijken. Een simpele technische uiteenzetting dus, onder zorgvuldige vermindering van alle complicaties die zo overvloedig aan deze materie verbonden zijn.

Het gaat hierbij dus om onze export naar Engeland, Zweden, Noorwegen, Denemarken, Oostenrijk, Zwitserland en Portugal. Waar nodig is Denemarken als voorbeeld genomen, doch dit is uiteraard een willekeurige keus.

2. Geen nieuwe kwantitatieve belemmeringen.

De vorming van de E.V.A. veroorzaakt geen ontstaan van nieuwe of versterking van bestaande kwantitatieve belemmeringen van onze export naar de E.V.A.-landen, aangezien de G.A.T.T.- en O.E.E.C.-verplichtingen te dezer zake door het E.V.A.-verdrag niet worden aangetast.

3. Geen verhoging van invoerrechten.

Evenmin voorziet het E.V.A.-verdrag in verhoging van invoerrechten, die op onze export naar de E.V.A.-landen drukken. Ieder E.V.A.-land behoudt tegenover niet-E.V.A.-landen zijn nationale invoerrechten. Een zekere onderlinge harmonisatie der invoerrechten in de toekomst is geenszins onwaarschijnlijk, maar dit is een kwestie van later zorg. Bovendien behoeft deze harmonisatie niet noodzakelijkerwijs in opwaartse richting te gaan.

4. Onderlinge preferentie.

Pijnlijk voor onze export is uitsluitend de vrijheid van invoerrechten, die de E.V.A.-landen elkaar in toenemende mate toestaan. Dit proces begint met een eerste verlaging van de invoerrechten met 20 pCt. op 1 juli a.s., gevolgd door een tweede ad 10 pCt. op 1 januari 1961, die dan jaarlijks door een volgende stap van 10 pCt. wordt gevolgd, zodat vanaf 1 januari 1970 het onderlinge handelsverkeer binnen de E.V.A. geheel vrij van invoerrechten zal zijn.

5. Gevolgen van de preferentie voor onze export.

5.1. Export voor consumptie in het ontvangende E.V.A.-land zelf.

De Nederlandse exporteur van produkten, die in bijv. Denemarken zelf geconsumeerd worden, hetzij direct hetzij na verdere bewerking in Denemarken, kan zijn schade het gemakkelijkst beoordelen.

Hij zal rekening moeten houden met concurrenten uit andere E.V.A.-landen, die op den duur zonder invoerrechten op de Deense binnenlandse markt komen. Bij gelijke prijs en kwaliteit zal onze exporteur ofwel de Deense markt aan de concurrenten uit andere E.V.A.-landen moeten laten, ofwel een steeds groter deel van de Deense invoerrechten voor zijn rekening moeten nemen.

(vervolg van blz. 397)

schien de werknemers zijn. Beide partijen zien liever dat de Overheid haar neus uit hun aangelegenheden houdt. Overheidsbemoeiing is strijdig met de *American way of life*, waarop zij zich beiden in laatste instantie steeds beroepen als zij hun strijd om de zeggenschap willen rechtvaardigen. Zij zien allebei die vrijheid door de ander in gevaar gebracht. Misschien zal het hun gemeenschappelijke afkeer van vrijheidsbeknotten door de Overheid zijn, die hen ten slotte dichtert naer elkaar zal drijven.

Rijswijk.

M. VAN AMELSVOORT, ec. drs.

5.2. Export van halffabrikaten naar een E.V.A.-land, ter verwerking tot een eindprodukt dat naar een derde, niet-E.V.A.-land, gereëxporteerd wordt.

In dit geval brengt de E.V.A. geen wijziging in onze concurrentiepositie, indien en voor zover het betrokken E.V.A.-land bijv. Denemarken bij reëxport de op ingevoerde halffabrikaten betaalde invoerrechten restitueert. Vindt geen of geen volledige restitutie plaats, dan ontstaat geheel of ten dele een toestand als onder 5.1 beschreven. Het E.V.A.-verdrag brengt echter in de momenteel bestaande restitutieregelingen geen wijziging, voor zover het om reëxport naar niet-E.V.A.-landen gaat.

In de praktijk zal de Deense verwerker veelal zowel naar E.V.A.- als naar niet-E.V.A.-landen reëxporterende niet geneigd zijn de halffabrikaat-aankopen voor beide doeleinden te onderscheiden. Zijdelings kunnen dus de onder 5.3 en 6 te behandelen origineregels ook onze concurrentiepositie onder geval 5.2 beïnvloeden.

5.3. Export van halffabrikaten naar een E.V.A.-land, bijv. Denemarken, ter verwerking tot een eindprodukt dat naar een derde E.V.A.-land gereëxporteerd wordt.

In dit geval wordt de zaak wat vermoedend, omdat hier de origineregels ter sprake moeten komen. De Deense verwerker immers zal bij de reëxport van zijn eindprodukt naar een ander E.V.A.-land — bijv. Engeland — willen profiteren van de geleidelijke verlaging der invoerrechten, die dit land tegenover zijn E.V.A.-partner Denemarken moet toepassen. Deze verlaging der invoerrechten geldt uitsluitend voor produkten, die de E.V.A.-origine bezitten.

Is het voor de Deense verwerker onmogelijk, de E.V.A.-origine voor zijn eindprodukt te verkrijgen, indien hij daarin halffabrikaten van buiten de E.V.A. verwerkt, dan zal hij trachten deze halffabrikaten voortaan binnen de E.V.A. te kopen. Men dient hierbij te bedenken, dat het E.V.A.-verdrag restitutie van invoerrechten, die op de halffabrikaten betaald zijn, na afloop van de overgangperiode uitsluit, zodra het betrokken eindprodukt van de preferentiële E.V.A.-behandeling gaat profiteren. Nog gedurende 1960 zal bepaald worden, hoe in dit geval tijdens de overgangperiode de restitutieregelingen zullen worden gehanteerd. Zou de Nederlandse exporteur — ingeval de restitutie nihil is — de Deense invoerrechten op halffabrikaten voor eigen rekening nemen, dan nog weegt dit niet op tegen de Engelse invoerrechten op het Deense eindprodukt, die dit produkt te dragen krijgt, indien het niet voor preferentie in aanmerking komt.

Kort en goed: in het onderhavige geval zal de Nederlandse exporteur moeten nagaan, of het Deense eindprodukt bij gebruik van Nederlandse halffabrikaten al dan niet de E.V.A.-origine verwerft. Men dient wel goed in het oog te houden, dat ook indien de E.V.A.-origine hierbij verkregen wordt, de onder 5.1. beschreven preferentie onverkort geldt: de halffabrikaten uit Nederland dragen het volle nationale invoerrecht van het ontvangende land, terwijl overeenkomstige halffabrikaten uit E.V.A.-landen profiteren van de afbouw der invoerrechten binnen de E.V.A.

6. De origineregels voor produkten van een E.V.A.-land, — exclusief textiel — waarin halffabrikaten uit niet-E.V.A.-landen zijn verwerkt.

6.1. De percentageregels; grondstoffenlijst.

Voor alle produkten buiten de textielsector geldt de regel, dat zij ook bij gebruik van niet-E.V.A.-halffabrikaten de E.V.A.-origine verkrijgen, indien zij in een E.V.A.-land vervaardigd (zie ad 8.2.) zijn en de waarde der gebruikte niet-E.V.A.-halffabrikaten niet hoger is dan 50 pCt. van de exportprijs van het betrokken eindprodukt.

Bij de berekening van dit percentage worden niet-E.V.A.-grondstoffen als E.V.A.-bestanddelen ingerekend, indien zij voorkomen op de bij het verdrag behorende *grondstoffenlijst* (schedule III to annex B) en in het productieproces (zie ad 8.2.) in het betrokken E.V.A.-land opgenomen zijn in de toestand, die in die grondstoffenlijst voor het desbetreffende produkt omschreven wordt. Deze uitzondering is ook van kracht bij de hantering van bewerkingslijst I (zie ad 6.2.) en van bewerkingslijst II (zie ad 7), doch haar betekenis is voor de percentageregels het grootst.

(Advertentie)

Voorts is bepaald, dat bij de percentageberekening uitgegaan zal worden van de c.i.f.-waarde der betrokken niet-E.V.A.-halffabrikaten op het moment van import in het betrokken E.V.A.-land.

6.2. De bewerkingslijst I.

Voor een groot aantal produkten — waaronder geen enkele uit de textielsector — vormt de procentageregule niet de enige methode om de E.V.A.-origine te verkrijgen. Indien nl. een produkt genoemd wordt in de eerste bewerkingslijst van het E.V.A.-verdrag (schedule I to annex B) verkrijgt dit produkt ook bij verwerking van niet-E.V.A.-halffabrikaten de E.V.A.-origine, indien het in een E.V.A.-land de in deze bewerkingslijst achter het betrokken eindprodukt met name genoemde „bewerkingen” heeft ondergaan. In deze gevallen kan men dus naar vrije keuze ofwel van de procentageregule ofwel van de bewerkingslijst I gebruik maken. Meestal zal de laatste methode de voorkeur verdienen, omdat zij eenvoudiger is en niet tot het openleggen van calculaties noopt. De in bewerkingslijst I genoemde „bewerkingen” zijn van drieërlei aard, nl.:

a) *het verrichten van een bepaalde bewerking in een E.V.A.-land*, zoals bijv. bij post 25.06 van de Brusselse nomenclatuur: „crushing, sieving and grading of crude quartz or quartzite” in een E.V.A.-land geeft zonder meer de E.V.A.-origine aan het door deze bewerkingen verkregen „quartz or quartzite, in grain or powder form” ongeacht de werkelijke origine van de gebruikte grondstoffen of halffabrikaten;

b) *vervaardiging in een E.V.A.-land uit materialen, die niet onder een bepaald, met name genoemd, hoofdstuk van de Brusselse nomenclatuur vallen*, bijv. bij post 25.03 „sulphur of all kinds, other than sublimed sulphur, precipitated sulphur and colloidal sulphur” heeft zonder meer de E.V.A.-origine, mits het niet vervaardigd is uit materialen die onder post 25.03 vallen;

c) *vervaardiging in een E.V.A.-land uit bepaalde materialen*, bijv. bij post 25.01 „table salt; sodium chloride of pharmaceutical quality” heeft zonder meer de E.V.A.-origine, indien het in een E.V.A.-land vervaardigd wordt uit: „rock salt, sea salt or salt liquors (ex. 25.01) or from materials not falling in 25.01”.

Zowel bij a, b als c krijgt het genoemde produkt in alle gevallen de E.V.A.-origine, ook bij verwerking van niet-E.V.A.-bestanddelen, indien het aan de voor dat produkt gestelde bewerkings-eisen voldoet. In feite betekent dit een aanmerkelijke verruiming van de 50 pCt. regel, omdat de in schedule I genoemde bewerkingen veelal een aanmerkelijk geringere waarde-toevoeging aan de niet-zonebestanddelen betekenen dan 50 pCt. van de exportprijs van het eindprodukt.

7. De origineregels voor textielprodukten van een E.V.A.-land, waarin halffabrikaten uit niet-E.V.A.-landen zijn verwerkt.

Zoals gezegd, gelden de ad 6.1. en 6.2. omschreven origineregels niet voor de textielsector. Voor textielprodukten wordt de originekwestie geheel geregeld met behulp van bewerkingslijst II (schedule II to annex B) van het E.V.A.-verdrag. In de eerste kolom van deze lijst treft men een opsomming der betrokken eindprodukten aan, terwijl de tweede kolom achter ieder dezer eindprodukten de bewerkingen vermeldt, die in een E.V.A.-land verricht moeten zijn, wil het eindprodukt de E.V.A.-origine verkrijgen. Ook hier geldt de onder 6.1. behandelde grondstoffenlijst.

Men onderscheidt als bewerkingen uitsluitend:

- a. spinnen;
- b. weven/breien;
- c. confectionneren.

Het zgn. finishe van weefsels wordt niet als zelfstandige bewerking meegeteld. Het „Leitmotiv” van schedule II is, dat het eindprodukt ten minste twee der genoemde bewerkingen in een E.V.A.-land ondergaan moet hebben, wil het de E.V.A.-origine verkrijgen. Op deze algemene regel zijn legio uitzonderingen, doch een uitvoerige behandeling hiervan past niet in het kader van dit summier overzicht.

Oorzaak van de speciale behandeling van textielprodukten is het feit, dat in deze sector het bestaan van een zeer laaggeprijsd

aanbod vanuit communistische en Oostaziatische landen het gevaar van ondergraving van de nationale invoerpolitiek via de E.V.A.-handelsvrijheid acuut maakt en daarbij bijzonder relif geeft aan het bestaan van verschillen tussen de nationale invoerrechten der onderscheidene E.V.A.-landen. Via de O.E.E.C.-liberalisatie zijn ook de E.E.G.-landen bij dit importaspect betrokken. Deze grondgedachte is juist, maar de wijze, waarop een en ander in „schedule II” is uitgewerkt moet bijzonder onbevredigend geacht worden, omdat van importstandpunt de origineregels niet streng genoeg zijn. Een zekere harmonisatie op handelspolitiek gebied in deze sector — t.a.v. zowel invoercontingenten als invoerrechten — zou o.i. beter aan het gestelde doel beantwoorden en daarenboven minder discriminerend werken in het intra-Europees textielhandelsverkeer. Het spreekt immers vanzelf, dat de relatief strenge origineregels in de textielsector, bezien vanuit exportstandpunt, een ongunstige werking hebben op eventueel veredelingsverkeer, via een E.V.A.-land, op basis van Nederlandse textielhalffabrikaten. Voor deze keerzijde van de medaille zij verwezen naar het gestelde onder 5.2. en 5.3.

8. Bijkomende bepalingen van het E.V.A.-verdrag, verband houdende met de preferentie- en originekwesties.

8.1. Mogelijkheid, van toepassing originebepalingen af te zien.

Blijkens artikel 4, derde lid, kan een E.V.A.-land desgewenst aan alle produkten uit het gebied van de andere E.V.A.-landen preferentiële behandeling geven, ongeacht de oorspronkelijke origine dezer produkten. De enige voorwaarde, die hierbij gesteld wordt, is, dat een dergelijke procedure voor de betrokken produkten niet-discriminatoire toegepast wordt op alle andere E.V.A.-landen.

Voorts zal krachtens artikel 4, zesde lid, de Raad van de E.V.A. van tijd tot tijd de werking van de origineregels bestuderen, in het bijzonder teneinde hen eenvoudiger en liberaler te maken. De E.V.A.-origineregels zijn dus geenszins bedoeld als een instelling voor alle tijden. Anderzijds: „c'est le provisoire qui dure”.

8.2. Betekenis van het begrip „vervaardiging”:

Bij de toepassing van de procentageregule, de bewerkingslijsten en de grondstoffenlijst moet onder „vervaardiging” resp. „produktieproces” worden verstaan iedere bewerking of behandeling, tenzij deze niet meer omvat dan een of meer der volgende bewerkingen of behandelingen:

- a) packing whereever the packing materials may have been produced;
- b) splitting up into lots;
- c) sorting and grading;
- d) marking;
- e) putting up into sets.

8.3. Adres voor volledige gegevens.

Uiteraard geeft bovenstaande korte uiteenzetting geen volledige oriëntering voor individuele gevallen, aangezien men hiervoor moet beschikken over de volledige bewerkingslijsten en de grondstoffenlijst. Deze lijsten (schedules I, II and III to annex B) vindt men tezamen met een overzicht (schedule IV) der benodigde formulieren, etc. afgedrukt in de Engelse publikatie „European Free Trade Association, text of schedules to annex B to Convention approved at Stockholm on 20th november 1959”, te verkrijgen ad zeven shillings net bij Her Majesty's Stationery Office te London, onder no. Cmnd 906-1. De verdragstekst zelf kan men bij hetzelfde adres bestellen tegen drie shillings net onder no. Cmnd 906. In dit document zijn voor het bovenstaande in het bijzonder van belang: artikel 4, artikel 7 en bijlage B.

9. Samenvatting.

In het bovenstaande zijn de gevolgen van de preferentie- en origineregels van de E.V.A. globaal omschreven. De Nederlandse exporteur naar een E.V.A.-land, waar zijn produkt in

eindconsumptie komt, zal in geleidelijk toenemende mate de op zijn produkt drukkende nationale invoerrechten van dat E.V.A.-land voor eigen rekening moeten nemen, tenzij hij van geen enkel E.V.A.-land concurrentie te duchten heeft. Met de origineregels van de E.V.A. heeft deze exporteur echter niets te maken.

De Nederlandse exporteur van halffabrikaten naar een E.V.A.-land, ter verdere verwerking aldaar en reëxport naar een niet-E.V.A.-land, ondervindt van het E.V.A.-verdrag in het geheel geen moeilijkheden indien en voor zover het betrokken E.V.A.-land de op het produkt drukkende invoerrechten bij reëxport restitueert. Men bedenke hierbij wel, dat in de praktijk de verwerker in het E.V.A.-land veelal niet apart zal willen inkopen voor reëxport naar E.V.A.-landen en naar niet-E.V.A.-landen.

In geval van reëxport naar een ander E.V.A.-land zal de verwerker in het veredelend E.V.A.-land er zeer veel waarde aan hechten, dat zijn eindprodukten de E.V.A.-origine verkrijgen en dus kunnen profiteren van de E.V.A.-preferentie. Gelukt dit niet bij gebruik van Nederlandse halffabrikaten, dan zal hij

trachten deze voortaan te betrekken uit de E.V.A. Voor de Nederlandse exporteur zijn in dit geval dus de origineregels van eminent belang. Vallen deze voor hem gunstig uit, dan nog zal hij — althans na afloop van de E.V.A.-overgangperiode — geconfronteerd worden met de E.V.A.-preferentie. Tijdens de overgangperiode zal waarschijnlijk in de E.V.A.-landen voor de reëxport naar elkaar een geleidelijk verminderende restitutieregeling blijven bestaan, doch een regeling hiervoor moet nog, vóór ultimo 1960, worden getroffen. Na afloop van de overgangperiode echter zal de E.V.A.-verwerker zijn halffabrikaten uit de andere E.V.A.-landen zonder en uit derde landen slechts met invoerrechten kunnen kopen.

Wij hopen er redelijk in geslaagd te zijn de toegezegde technische eenvoud te bewaren, doch gecompliceerdheid wordt zodanig een kenmerk van de Westeuropese integratie, dat streven naar overzichtelijkheid steeds ijdel wordt. Vereenvoudiging ware het geringste voordeel indien de E.V.A. in de E.E.G. haar Adam zou vinden, onder aanvaarding van zijn huisregels.

Arnhem.

J. KNOESTER.

Statistische Dag 1960

Orde en Wanorde in de Statistiek

Het thema van de op 29 maart jl. te Scheveningen gehouden Statistische Dag van de Vereniging voor Statistiek was „Orde en Wanorde in de Statistiek”. In de ochtendzitting werden algemene aspecten van het thema behandeld, terwijl men zich 's middags verspreidde over vijf sectievergaderingen. Het aantal bezoekers was wederom groter dan het vorige jaar, zodat de voorspelling, gedaan in het vorige verslag, dat er 1.000 bezoekers zouden zijn, wel ongeveer is uitgekomen. Zeer verheugend noemde de voorzitter van de vereniging, de heer A. J. de Jong, het in zijn openingswoord, dat de gemiddelde leeftijd van de bezoekers daarbij de neiging heeft te dalen. Deze leeftijd werd door hem geschat op 35 jaar.

Professor Dr. H. Freudenthal, hoogleraar aan de Rijksuniversiteit van Utrecht, de eerste spreker in de plenaire ochtendzitting, meende dat het bestaan of ontbreken van orde meestal vrij eenvoudig is vast te stellen. Orde is altijd orde op grond van een zeker criterium. De wiskundige, die na een lezing waarbij veel statistische gegevens op het bord verschenen, opmerkte dat al deze getallen produkten waren van twee ondeelbare getallen, hanteerde een criterium dat op dat tijdstip weinig relevant was. Het aantonen van wanorde is in het algemeen veel moeilijker dan het aantonen van orde. Wanorde, aldus Prof. Freudenthal, is het ontbreken van orde op grond van welk criterium dan ook. Om deze *absolute* wanorde te kunnen aantonen zou men dus een groot, soms wellicht onbeperkt, aantal criteria moeten aanleggen, waarvan de moeilijkheid is dat men ze meestal niet alle kent. Een interessant voorbeeld, waarbij ogenschijnlijke wanorde in orde verkeert als men maar het juiste criterium aanlegt, wordt gevonden bij toevalsgetallen voortgebracht door een elektronische rekenmachine. Deze getallen hebben volgens de gebruikelijke statistische toetsingscriteria de eigenschap van een „wanordelijke”, d.i. toevallige reeks cijfers. Deze wanorde is echter slechts schijn, want in werkelijkheid worden deze wanordelijke getallen voortgebracht door een wiskundige bewerking van vrij eenvoudig karakter, die de machine uitvoert op grond van een haar gegeven, vrij eenvoudige opdracht. Indien men deze opdracht kent, zijn de getallen in principe

te reproduceren, en verdwijnt dus ook hun wanordelijk karakter.

Prof. Freudenthals stelling waartoe hij op grond van deze begripsmatige analyse kwam is, dat de begrippen orde en wanorde voor de statisticus niet direct relevant zijn. Wat de statisticus nodig heeft is het begrip onafhankelijkheid van een aantal, meestal door een reeks cijfers gerepresenteerde, gebeurtenissen, en dit is slechts een wanorde volgens een beperkt aantal statistische criteria. Onafhankelijkheid behoeft dus geen absolute wanorde te betekenen. Dit bleek reeds uit het voorbeeld van de toevalsgetallen voortgebracht door een elektronische rekenmachine. Deze vormen naar statistische maatstaven een onafhankelijke reeks cijfers zonder evenwel de absolute wanorde te representeren. De statisticus baseert vele van zijn beschouwingen op de onafhankelijkheid van een reeks kwantitatief — dus door een getal — gekarakteriseerde gebeurtenissen en in deze beperkte zin kiest hij zich de wanorde tot uitgangspunt.

In de tweede lezing van de ochtendzitting constateerde Prof. Dr. Ir. J. L. van Soest, buitengewoon hoogleraar aan de Technische Hoogeschool te Delft, dat orde en wanorde, gebruikt in hun gewone dagelijkse betekenis, de twee polen zijn waartussen zich zowel het leven van de normale mens als dat van de normale gemeenschap afspeelt. De volkomen ordelijke mens zowel als de volkomen wanordelijke mens is een monstrem; en hetzelfde is het geval met de volkomen ordelijke maatschappij, de dictatuur, en de volkomen wanordelijke maatschappij, de anarchie.

Op natuurkundig gebied is het begrippenpaar orde-wanorde geassocieerd met het entropiebegrip. Een fysisch stelsel dat alleen door toevallige krachten wordt beïnvloed zal zich in het algemeen bewegen naar een toestand van steeds geringer ruimtelijke differentiatie, waarbij de onordelijke warmte-energie van het stelsel — of entropie — toeneemt. Op het gebied van de zo sterk in ontwikkeling zijnde informatietheorie wordt het begrip wanorde eveneens in verband gebracht met de mate van ruimtelijke differentiatie in een stelsel. Het bezit van speciale informatie betekent een plaatselijke ordening of ruimtelijke differen-

tatie van de „hoeveelheid informatie” in het stelsel. Deze plaatselijke orde wordt door de overdracht van informatie verminderd; deze overdracht vergroot echter de hoeveelheid onordelijke, d.i. ongedifferentieerde informatie in het stelsel. Het blijkt dat men voor de hoeveelheid selectieve informatie in een informatiestelsel beschouwingen kan houden, die een grote formele analogie vertonen met de entropiebeschouwingen voor fysische stelsels. Men kan de graad van wanorde in een informatiesysteem dan ook evenals de entropie, d.i. de graad van wanorde in een fysisch systeem, kwantitatief uitdrukken. Zo gaf Prof. Van Soest een index aan voor de graad van wanorde in onze schrijftaal, nl. 1/3; de graad van orde is dan het complement daarvan, nl. 2/3.

Bij onze verslaggeving van de sectievergaderingen beperken wij ons tot de vergaderingen van de economisch georiënteerde secties.

Bedrijfssectie en sectie operationele research.

In zijn lezing voor de gecombineerde vergadering van de Bedrijfssectie en Sectie Operationele Research stelde Drs. A. H. Hulshof, medewerker van het Raadgevend Efficiency Bureau Bosboom en Hegener N.V. te Amsterdam, dat planning een hulpmiddel is om in een bedrijf de graad van orde te vergroten. Een probleem in elk afzonderlijk geval is meestal, hoever met deze ordening te gaan. Vergroting van de graad van beheersing van een bepaald proces brengt namelijk meestal naast toenemende voordelen ook verhoogde kosten met zich, en het is dus duidelijk dat we hier met een optimumprobleem te maken hebben. De taak van de operationele onderzoeker is in dit optimumprobleem te kwantificeren. Dit houdt in de eerste plaats in dat hij moet trachten het kostenbeloop bij verschillende graden van planning vast te leggen. Vervolgens zal dan een beslissingsmodel moeten worden opgesteld aan de hand waarvan de opdrachtgever kan beslissen welke graad van planning hij zal kiezen.

Voor het geval van een homogene machinegroep in een machinefabriek waarbij de toevoer van opdrachten vrij „wanordelijk” plaatsvond, d.w.z. met onregelmatige aankomstintervallen en dientengevolge grote wachttijden, gaf Drs. Hulshof een uitgewerkt voorbeeld van een methode om tot vaststelling van een punt van optimale planning te komen. De planning die men in een dergelijk geval toepast kan bijv. bestaan in het geven van prioriteit aan de orders die een geringe bewerkingstijd vereisen. Hierdoor kan de gemiddelde wachttijd worden verkort. Als voorbeeld denke men aan de reparatie van goederenwagens; wordt aan de kleine reparaties voorrang gegeven dan leidt dit tot een geringere gemiddelde wachttijd voor de te repareren wagens.

In de tweede lezing voor deze sectie belichtte Drs. R. B. Harteveld, N.V. Koninklijke Zoutindustrie te Hengelo, het verband tussen het operationele onderzoek en de meer conventionele organisatietechnieken, waarbij vooral de nadruk op het stelsel van Fayol werd gelegd.

Economische sectie.

In de vergadering van de Economische Sectie constateerde Drs. A. P. Barten, medewerker van het Centraal Planbureau, in een lezing getiteld „Residuen als bron van inspiratie tot het scheppen van orde bij regressie-analyse”, dat de wanorde in de regressie-analyse zich uit in het optreden van residuen. Residuen zijn onverklaarde resten, die optreden wanneer men de bewegingen van een (economische) reeks wil verklaren uit de bewegingen van

Aantrekkelijk rendement

AANDELEN

N.V. VEREENIGD BEZIT VAN 1894

De voordelen van aandelenbezit met beperking van risico
WESTERSINGEL 84 - ROTTERDAM

(Advertentie)

een of meer andere. In de loop van het onderzoek wordt meestal getracht deze onverklaarde resten te verkleinen. De aanleiding hiertoe kan bijv. zijn dat men in de in eerste instantie als onordelijk beschouwde residuen nog een systematische component aantreft. Is een dergelijke component aanwezig dan is het volgende probleem, een verklarende reeks te vinden die deze ordelijke component van de residuen zo goed mogelijk absorbeert. Er doen zich hierbij een aantal vraagstukken voor, die niet uitsluitend van statistische aard zijn. De reeks die het statistisch „goed doet”, d.w.z. de ordelijke rest der residuen absorbeert, zal nl. ook economische betekenis moeten hebben.

Als voorbeeld van deze „experimentele” werkwijze bij opstelling van een regressievergelijking behandelde Drs. Barten een onderzoek naar de loonvorming in de Nederlandse volkshuishouding. In navolging van Prof. Phillips van de London School of Economics werd getracht een kromlijnijsverband aan te passen tussen werkloosheid en de procentuele verandering van de loonvoet in de jaren 1923-1938 en 1949-1957. De methode die werd gevolgd is, dat men een oorspronkelijk gekozen verband steeds tracht te verbeteren, uitgaande o.a. van de eigenschappen van de gevonden residuen om ten slotte tot een zgn. geprefereerde relatie te komen. Bij het eind van het onderzoek werd de voorzorg genomen het gevonden verband ook te toetsen voor Nederlandse cijfers gelegen buiten de zgn. aanpassingsperiode, d.w.z. voor waarnemingen gelegen buiten de jaren waarop het gevonden verband werd gebaseerd. Ook werd de relatie, en met een behoorlijk succes, op Amerikaanse cijfers toegepast. O.i. was dit een zeer goed voorbeeld van zorgvuldig econometrisch onderzoek.

In de tweede lezing voor deze sectie betoogde de heer P. Schmidt, medewerker van het accountantskantoor Klijneveld, Kraaijenhof en Co., te Amsterdam, dat de neiging bestaat de kostprijs nog te veel als een absoluut gegeven te beschouwen. Elke kostprijs heeft echter een wanordelijke of stochastische component, die soms zeer aanzienlijk kan zijn. Het is wenselijk indien dit mogelijk is ook cijfers betreffende de spreiding van de berekende kostprijzen te geven als maatstaf voor hun betrouwbaarheid. In een aannemingsbedrijf dat de heer Schmidt als voorbeeld noemde had dit gezichtspunt zijn nut bewezen doordat men werkmethoden koos, waarbij de spreiding van de kostprijs klein was. Het bedrijf kon hierdoor bij zeer scherp calculeren toch het risico beperkt houden.

Sectie beschrijvende statistiek.

In deze sectie werd slechts één lezing gehouden, nl. door Dr. O. ten-Have, afdelingschef van het Centraal Bureau

voor de Statistiek. De beschrijvende statistiek heeft ten doel orde te scheppen of behulpzaam te zijn bij het ontdekken van orde, maar dit neemt niet weg dat ook op dit terrein wanorde is te onderkennen. Dit is bijv. het geval wanneer de statistieken op onoordeelkundige wijze worden samengesteld of gepubliceerd. Ook kan echter aan de kant van de gebruikers wanorde optreden, nl. wanneer de statistieken niet op de juiste wijze worden gebruikt. Een onvermijdelijk soort wanorde is het gevolg van het feit dat de publikatie van de statistieken veelal veel tijd vergt, zodat de beschikbare informatie niet de huidige toestand beschrijft maar een meer of minder verwijderd verleden. Deze wanorde is tot op zekere hoogte onvermijdelijk.

Wederom een geslaagde Statistische Dag. De organisatorische vorm die de Vereniging voor Statistiek voor deze Dag heeft gevonden lijkt ons daarvoor naast de kwaliteit van de gehouden voordrachten wel in de eerste plaats verantwoordelijk.

Rotterdam.

E. KAPTEIN.

GELD- EN KAPITAALMARKT

Koninklijke Petroleum heeft zijn jaarlijkse geheim wederom prijsgegeven. Dit keer kwam een dividend van f. 5,25 per aandeel, d.i. 26 1/4 pCt. (tegen 25 pCt. over 1958) plus een 2 pCt. bonus uit de agioreserve, uit de bus. De verhoging deed het rendement voor de aandeelhouder slechts gering stijgen. Aandeelhouders, die door vasthoudendheid hopen nog eens een vermogensaanwas in de wacht te slepen, blijven genoodzaakt hiervoor een premie te betalen. De koersontwikkeling van Koninklijke in de laatste tijd stimuleert dit overigens niet.

De dividendstatistiek van Het Financieel Dagblad heeft het luilekkerland, waarin vele aandeelhouders thans leven, in harde cijfers aan het licht gebracht. In het eerste kwartaal 1960 heeft 59 pCt. van de dividend aankondigende ondernemingen het dividend verhoogd, hetgeen in overeenstemming met de verwachtingen een hoger percentage is dan dat van 1959 (31 pCt.), maar ook van de overeenkomstige periode in 1958 (37 pCt.). Niet alleen deze stijging trekt de aandacht, ook het absolute niveau van vele dividendpercentages (t.a.v. Koninklijke bleek dit hierboven) is opmerkelijk.

Het is misschien goed zich nog eens voor de geest te halen, dat de winst, die aan dit percentage ten grondslag ligt, niet alleen is behaald met het kapitaal, waarop het dividendpercentage betrekking heeft, maar ook met de reserves. Deze zijn al lang niet meer reserves in de oorspronkelijke betekenis — een appeltje voor de dorst — maar op een bijzondere manier „aangetrokken” middelen tot financiering van uitbreiding en verbetering van het productie-apparaat. Als de markt de onderneming niet tot lagere prijzen van de geproduceerde goederen heeft gedwongen, is het vanzelfsprekend, dat een deel van het rendement van de reserves naar de aandeelhouders vloeit, hetgeen de hoge percentages verklaart. Nu de zelffinanciering sedert de oorlog zo'n grote vlucht heeft genomen, zou een betrekkelijk laag dividend in een topjaar zelfs op beperkte winstgevendheid kunnen wijzen.

Na de affaires Ned. Kabelfabrieken en van Vlissingen & Co's Katoenfabrieken hebben zich nu de innerlijke spanningen bij De Wit's Textiel Nijverheid naar buiten ontladen. Het is de buitenstaanders onthouden, het is voor hen althans uiterst moeilijk, de waarheid te achterhalen. Het grote nadeel van deze conflicten is, dat zij het oordeel van het grote publiek scheef trekken, doordat men

generaliserend, geneigd is te zeggen, dat de leiding van het bedrijfsleven in ons land toch wel in vreemde handen moet berusten. Het zou goed zijn wanneer de pers de talrijke gevallen zou weten te vinden, waar, in een harmonische samenwerking van een aantal capabele mannen, grootse resultaten worden bereikt. Het oordeel zou hierdoor evenwichtiger worden. Instelling van een commissie tot onderzoek naar leemten in het vennootschapsrecht op het punt van verslaglegging, schijnt het nuttig resultaat van de moeilijkheden te worden. Het is overigens niet de eerste keer dat dit onderwerp in studie wordt genomen.

De geldmarkt kreeg in de verslagperiode de maandultimo te verwerken. Op het einde van de 28ste maart was het beroep op De Nederlandsche Bank nog beperkt. Tot en met de 30ste is er nog verdere groei geweest, doch op 1 april opende de Schatkist de kluisen, omdat de Minister een belangrijk bedrag aan schatkistpapier heeft moeten aflossen. Enige ontspanning zal hiervan het gevolg zijn geweest, hoewel de banken toch eerst moeten zorgen hun beneden het verplichte niveau ingezakte tegoeden bij De Nederlandsche Bank wederom aan te vullen. De markt houdt er wel rekening mede, dat de in maart in het verkeer gebrachte bankbiljetten in verband met de paasdagen slechts vertraagd zullen terugstromen.

De rentedaling in New York zet zich voort, daardoor de aantrekkelijkheid van deze markt nog meer vermindert. Gevolg hiervan is, dat voor heruitzetting van vervallende uitzettingen steeds minder belangstelling gaat bestaan.

Indexcijfers aandelen.	1953 = 100	4 jan. 1960	25 mrt. 1960	1 apr. 1960
Algemeen		372	349	349
Intern. concerns		547	516	517
Industrie		268	254	255
Scheepvaart		187	154	155
Banken		190	183	181
Indon. aand.		154	143	141

Bron: ANP—C.B.S.

Aandelenkoersen.	f. 1960	f. 1960	f. 1960
Kon. Petroleum	f. 179,20	f. 156,70	f. 157,—
Unilever	809	772 3/4	758
Philips	835 1/2	853 1/2	825*
A.K.U.	514	470	468
Kon. Ned. Hoogovens	900	602	597
Van Gelder Zn.	270	251 3/8	248 1/4
H.A.L.	186 1/2	142	141 1/2
Amsterd. Bank	340	324 1/2	320 1/4
Ver. H.V.A. Mij-en	166	161	165

New York.

Koersgemiddelde aandelen	1960	1960	1960
Dow Jones Industrials	670	622	616

*) ex dividend.

Effectieve rendementen obligaties.

	gem. looptijd	8 jan. 1960	25 mrt. 1960	1 apr. 1960
3 pCt. Invest. Cert. ...	4 j.	3,73	3,80	3,77
4 1/2 pCt. Ned. 1959	12 1/2 j.	4,48	4,48	4,48
3 1/2 pCt. Ned. 1955 I	17 1/2 j.	4,31	4,32	4,30

Bron: Amsterdamsche Bank, Wekelijkse Koersvergelijking. Rendements- en C. D. JONGMAN.

GROTE VOEDINGSMIDDELENFABRIEK
in onmiddellijke omgeving van Rotterdam, zoekt

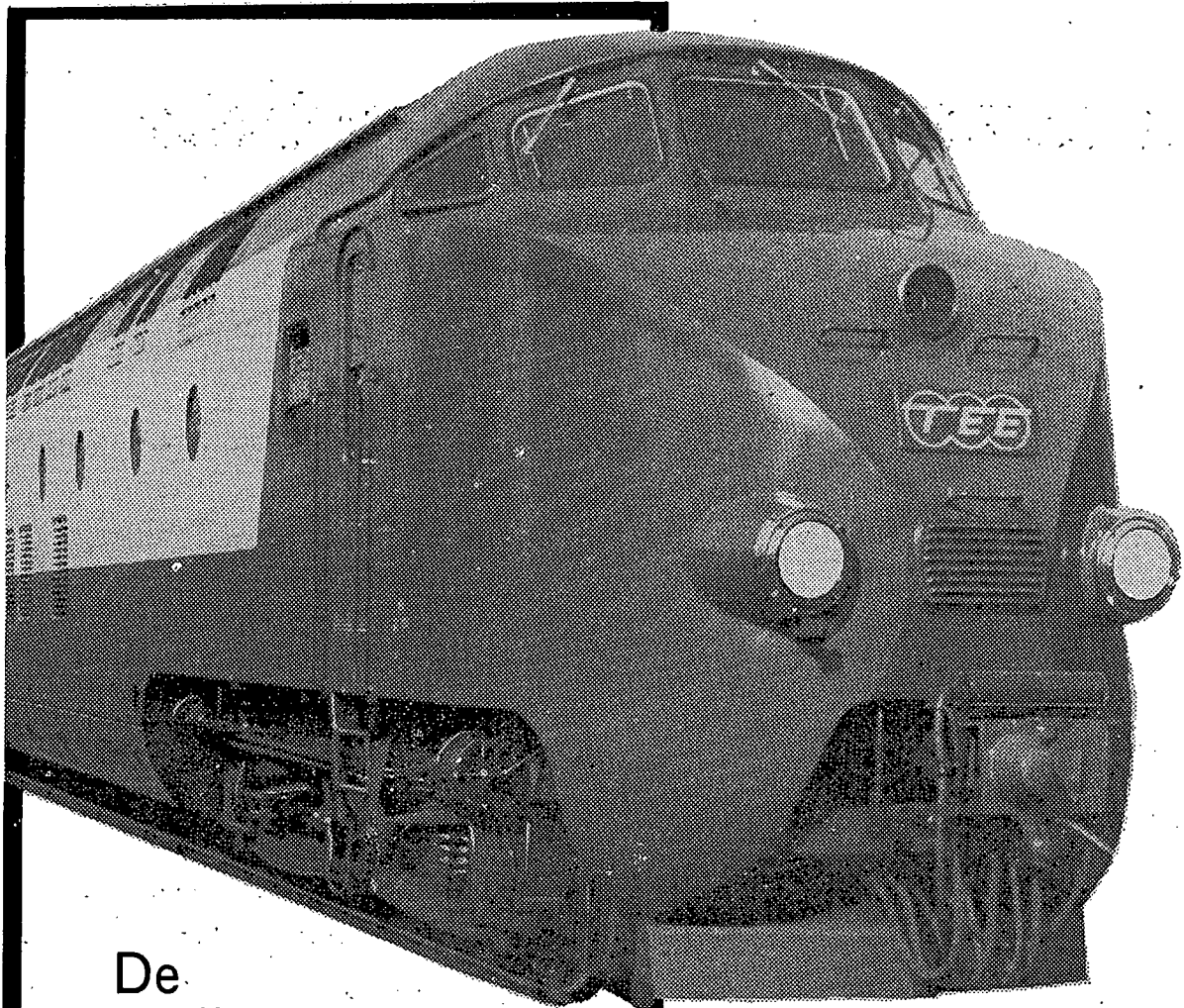
jong jurist
of
drs. economie

met uitgesproken commerciële aanleg.

Leeftijd niet boven 30 jaar.

Geboden wordt een aantrekkelijke, afwisselende werking met zeer goede vooruitzichten.

Brieven met uitv. gegevens onder letters S.Z.Z. aan Nijgh & Van Ditmar, advertentiebureau, postbus 830, Rotterdam.

De snelle internationale trein

- ... die 80 Europese steden verbindt,
- ... die een begrip is
voor internationaal reis-comfort,
- ... die een zakenman
„tijd over” doet hebben,
- ... die ook voor de toerist een
tijdwinst betekent,
en waarin u zich gast voelt.

Vraagt inlichtingen en de T.E.E.-folder met
de volledige dienstregeling en tarieven bij
de N.S. Inlichtingenbureaus en de erkende
reisbureaus.

Trans Europ Express

Het Gemeenschappelijk Administratiekantoor

(sociale verzekering en bedrijfspensioenfondsen)

heeft plaats voor

JURISTEN,

hetzij pas afgestudeerd, hetzij met enkele jaren ervaring, bij voorkeur niet ouder dan 35 jaar, in de volgende vacatures:

★ ★ ★

Medewerker bij de juridische afdeling van het hoofdkantoor

Deze afdeling heeft o.m. tot taak: behandeling van geschillen voor de administratieve rechter; het voeren van kantongerechtsprocedures; het geven van adviezen aan andere afdelingen inzake sociale verzekering, verdragen, civielrecht, belastingrecht; het voorbereiden en opstellen van statuten, reglementen, contracten en dergelijke.

★ ★ ★

Medewerker bij het districtskantoor Amsterdam

Deze functie houdt in: behandeling van geschillen in eerste aanleg voor de administratieve rechter en het geven van juridische adviezen in uitgebreide zin.

Brieven met uitvoerige gegevens over studie en loopbaan te richten aan het **GEMEENSCHAPPELIJK ADMINISTRATIEKANTOOR**, postbus 8300, Amsterdam-West.

Ec. drs., 39 jaar, intern. recht georiënt., Fr./D./Eng. gemakk. sprekend, goed organisator, huidige pos. voorbereiding dir.functie gerenomm. bedrijf, overweegt wijziging werkkring.
Brieven onder no. E.-S.B. 5—1, postbus 42, Schiedam.

Bij de **Centrale Commissie voor Drinkwatervoorziening** is i.v.m. het opstellen van een rapport: betreffende de toekomstige drinkwatervoorziening van Nederland, voor de duur van ten hoogste 2 jaar plaats voor een

Econoom

b.v.k. georiënteerd op sociologisch gebied. Taak: verzamelen en bewerken van statistische gegevens m.b.t. het verbruik van water en de waterbehoefte; studie i.z. coördinatie van belangen van waterwinning en recreatie; redactionele werkzaamheden. Salaris ten hoogste f. 888,— excl. huurcomp. en de 5% salarisverhoging; aanvangssalaris nader overeen te komen. Eigenh. geschr. soll. onder no. 03465/7188 (in linker bovenhoek env. en brief) aan het bureau Personeelsvoorziening v. d. Rijksoverheid, Prins Mauritslaan 1, Den Haag.

GEMEENTE ROTTERDAM

Bij de afdeling Vervoer van de Rotterdamse Elektrische Tram kan met het oog op een in te stellen Planbureau een

jong academicus

worden geplaatst.

Gedacht wordt aan een bedrijfseconomisch geschoold ingenieur, dan wel een econoom of een sociaal-geograaf met speciaal op verkeersvraagstukken gerichte belangstelling.

Het planbureau krijgt tot taak het verrichten van studies en het ontwerpen van plannen ten behoeve van het vervoersnet.

Aanstelling zal geschieden in de rang van planonderzoeker, salariegrenzen f 8.018,- tot f 11.707,- (exclusief huurcompensaties en de algemene salarisverhoging van 5%).

Aanstelling boven het minimum is mogelijk.

Aan gehuwden worden in het algemeen de reis- of pensionkosten en verhuiskosten vergoed.

Sollicitaties te richten tot burgemeester en wethouders en te adresseren aan de chef van het bureau Personeelvoorziening, kamer 331, stadhuis.

Inzending binnen 14 dagen onder no. 163.

HET JAARVERSLAG IS VERSCHENEN

Weer blijkt dat meer en meer mensen de zorg voor hun gezin aan de R.V.S. toevertrouwen. Het zegt toch' wel iets dat in 1959 voor f 300.000.000,- aan nieuwe verzekeringen werd afgesloten.

Wilt U wat meer weten van de R.V.S.?

Waarin Uw premies zijn belegd?

Hoeveel in 1959 aan verzekerden is uitgekeerd?

Vraag dan het **JAARVERSLAG**

Richt Uw briefkaart aan de

R.V.S. WESTERSTRAAT 3 ROTTERDAM-2

De pandbrief als beleggingsobject

(Institutionele en particuliere) beleggers, die zich voor dit onderwerp interesseren, kunnen een overdruk van dit artikel uit „E.-S.B.” van 25 november 1959 van de hand van Drs. Th. M. Matthee bestellen door storting van f 0,75 op postgiro: 291839, ten name van Drs. Th. M. Matthee, Herfststraat 5, Heerlen, onder vermelding van: „pandbrief”.

WETENSCHAPPELIJK
ADVIESBUREAU
VOOR BELEGGERS

HEERLEN - Tel. (04440) 43 49

*U reageert op
annonces in
„E.S.B.”?*

★

*Wilt U dat
dan steeds
kenbaar maken!*

De Postcheque- en Girodienst te 's-Gravenhage

vraagt

enige medewerkers

in functies op hoger en middelbaar niveau,

met belangstelling voor bedrijfseconomische-
en administratieve aangelegenheden.

Vereisten:

doctoraal examen in de economische wetenschappen of daarmee gelijk te stellen opleiding, respectievelijk M.O. boekhouden - S.P.D. enz. Ervaring op administratief en/of organisatorisch gebied strekt tot aanbeveling.

Aan hen, die de nodige geschiktheid blijken te bezitten, wordt een interessante werkkring geboden met goede vooruitzichten.

Schriftelijke sollicitaties met uitvoerige gegevens en recente pasfoto te richten aan de directeur van de Postcheque- en Girodienst, Spaarneplein 2 te 's-Gravenhage.

GEMEENTE AMERSFOORT

Ter secretarie van de gemeente Amersfoort is gelegenheid tot plaatsing van

een (jong) jurist

die zal worden belast met de behandeling van de juridische en bestuurlijke aspecten van het personeelsbeheer en verder zal worden ingeleid in alle gemeentelijke personeelsaangelegenheden, met de bedoeling om over enige jaren bij gebleken geschiktheid de chef van het bureau personeelszaken op te volgen.

Rang en salaris nader overeen te komen.

De gemeente is aangesloten bij het I.Z.A. Verplaatsingskostenregeling is van toepassing.

Sollicitanten moeten eventueel bereid zijn zich aan een psychologisch onderzoek te onderwerpen.

Sollicitaties binnen 14 dagen na het verschijnen van dit blad te zenden aan burgemeester en wethouders van Amersfoort.

DOOR RECLAME

kan men te veel
en ook te weinig uitgeven

★

De meeste mislukkingen
zijn vaak het gevolg van het LAATSTE

GEMEENTE ROTTERDAM

Bij de Accountantsdienst is plaats voor enige

assistent-accountants

Afhankelijk van leeftijd, opleiding, ervaring en bekwaamheid geschiedt de aanstelling in een der volgende rangen:

	salarisgrenzen:
assistent-accountant	f 4.264,- - f 6.044,-
assistent-accountant A,	f 4.802,- - f 6.716,-
assistent-accountant B,	f 5.876,- - f 7.700,-
assistent-accountant C,	f 6.044,- - f 8.654,-

In genoemde bedragen zijn de huurcompensaties en de algemene salarisverhoging van 5% niet begrepen.

Aanstelling boven het minimum is mogelijk.

De regeling inzake vergoeding van reis- of pensionkosten en verhuiskosten is van toepassing.

Sollicitatiebrieven, welke uitvoerige inlichtingen dienen te bevatten omtrent opleiding, ervaring en huidig salaris, in te zenden aan de chef van het bureau Personeelvoorziening, kamer 331, stadhuis.

Inzending binnen 14 dagen onder no. 172.

MOET WETEN WAT EEN SNELKOPIE IS

De snelkopie is een nieuw, efficiënt begrip voor efficiënte mensen. Het is de snelste manier om een kopie te maken van 'n brief, rapport, nota, artikel, tekening - het kan een kopie van alles zijn. Feilloos, houdbaar, goedkoop. Eenvoudige apparatuur, simpele bediening. Geen donkere kamer - iedereen kan het. Bliksem-service door het gehele land.

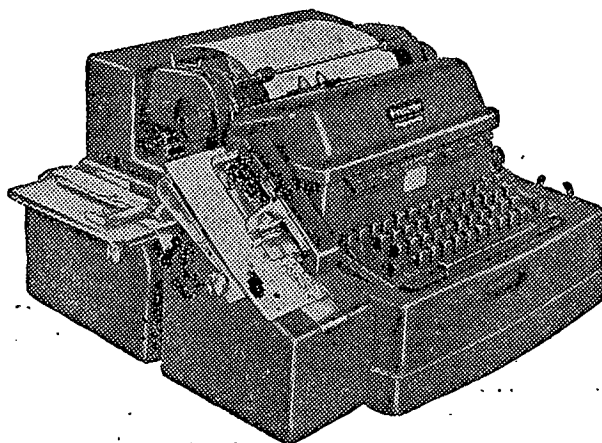
Wilt u er méér van weten?
Vraag dan de gratis brochure
en/of demonstratie aan
bij de Stichting Snelkopie,
Postbus 61, Den Haag.

**SNEL'N KOPIE?
MAAK
EEN
SNELKOPIE
MET
GEVACOPY**

PUBLIKATIE VAN DE STICHTING SNELKOPIE

Friden aan de top van office automation

FRIDEN demonstreert van haar uitgebreide fabricage-programma o.a. de nieuwste ontwikkelingen voor uw office-automation.

TAPE-VERWERKENDE MACHINES. Automatische schrijfmachines - machines voor geïntegreerde administratieve systemen.

COMPUTYPER FAKTUREERMACHINES. Model CTB, de moderne, zeer snelle machine - model CTS, de tape-verwerkende machine voor geïntegreerde administratieve systemen.

REKEN- en TELMACHINES. Half-automatische calculators - vol-automatische calculators - kuberende calculators - calculators voor wetenschappelijke berekeningen.

Ook U verwachten wij op stand 21 van de Efficiency Beurs in het RAI-gebouw te Amsterdam. (19 t/m 27 april 1960).

Friden

VERKOOPMAATSCHAPPIJ NEDERLAND N.V.

HOOFDKANTOOR: COOLSINGEL 49 - ROTTERDAM - TELEF. 010-12 0115
BIJKANTOOR: APOLLOLAAN 153 - AMSTERDAM - TELEF. 020-73 40 30